

**Derewel ana Pol sə vinden ayak anà
do sə
Korintu ahay
mama'am awan
Adakay way pə deftere a anan**

A alay ata nà, Korintu nà, wulen su doh mæduwen awan. A man ata nà, Pol kè wazak anan ləbara a Yesu mugom a anà Yahuda ahay aday anà do su kon azar aya re. Pə dəba anahan a wa kutok, Pol a sləne nà, 'am aya inde tə slabakak à wulen sə do a Yesu ahay cara cara bayak awan. Do ahay tə gəzlak zek ahay jəban jəban, 'am sə gəba zek ahay so, anjahay səkəffe inde à man sə sləne wazo ibay, apa dəf cəncan a kè tərak way sa ga anan azay, tə sənək sa ga anan mer su way tə məgala ana Apasay Cəncan a sa var ataya bay, aday tə sənək 'am sə aslabakay ana do ma mac aya à məkə wa bay. Natiya kutok, Pol a mbəfahan atan ayak pə way ataya fok, ta sə dakan atan anan asan zek a Mbərom anga do ahay.

Nga sa 'am ahay

Aja 'am ahay (1.1-9)

Atəra zek kərtek tə dədom ana Yesu məzləngad awan (1.10 - 2.16)

Agan nga anà atətək way ana do maslan a Yesu ahay (3.1 - 4.21)

'Am sə gəba zek ahay (5.1 - 7.40)

Ahəran nga à Mbərom, bina anà pəra ahay bay (8.1 - 11.1)

Məgala ana Apasay Cəncan aya awan (11.2 - 14.40)

Yesu kə mbasak pə amac (15.1-58)

Andav sa 'am ahay (16.1-24)

Pol a jan ayak 'am anà do sə Korintu ahay

¹ Sə vindek ikwen ayak dərəwel a anan nà, nen Pol. Kà zlak anan à nga à Mbərom sə ngumo aday nê təra do maslan ana Yesu Almasihu. Ma jak ikwen ayak 'am, manay tə Sostenes, winen do sa daf nga pə Yesu Almasihu kawa mənuko a re.

² Mə vindek ikwen ayak anà kwanay do a Yesu ahay à wulen su doh sə Korintu. Kə tərən do a Mbərom ahay anga Yesu Almasihu. Mbərom a ngamak ikwen nà, anga aday kə tərən do mə japay aya tə winen awan. Kə ngamak anan anà do sə dukwen gərmec ù vo anà Yesu Almasihu kwa aha ataya fok, anga aday tē təra do mə japay aya tə winen a re. Yesu nà, winen Bahay a mənuko a fok. ³ Mbərom Bəbay a mənuko tə Yesu Almasihu Bahay a mənuko tã gak ikwen sumor, aday tē varak ikwen zay a tinen.

Pol a ngəran anà Mbərom anga do sə Korintu ahay

⁴ Hwiya nə ngəran anà Mbərom jiya nà, anga sumor anahan sa gak ikwen ta sə japay kwanay tə Yesu Almasihu ata awan. ⁵ Anga Mbərom do sə japay kwanay tə Yesu Almasihu ata nà, kə varak ikwen məgala ahay cara cara. Kə tərak kwanay do sa san way ahay, aday kə varak ikwen məgala sə dəkay anan 'am anahan anà do ahay coy. ⁶ Kə njiden anan way ataya awan. Bina, à alay a manay

sə ɖakak ikwen anan ləbara a Yesu Almasihu ata ɖukwen nà, kə təmihen a nə tə ɖiɖek a à mivel a kwanay inde. ⁷ Anga nan kutok, kwanay ɖo sa ba amay ana Yesu Almasihu Bahay a mənuko ataya nà, kə njiden anan məgala ahay fok coy. Awan a inde a kəcak ikwen nà, inde sabay. ⁸ Mbərom ɖukwen i təra kwanay ɖo njənnjan aya hus à andav ana daliyugo inde, anga aday ɖowan â sa njad pikwen alay sa 'am sə slahay kwanay à sariya a Mbərom inde pə luvon ana Bahay a mənuko Yesu Almasihu saa may ahay ata bay. ⁹ Matanan, kə jəjiren awan bay, anga Mbərom a sə ngamak ikwen aday sə japay kwanay tə wan anahan Yesu Almasihu Bahay a mənuko ata nà, winen nə ɖo ɖiɖek awan, a ga anan way anahan a sa ja ataya hwiya.

Agəzla zek à wulen su ɖo a Yesu ahay

¹⁰ Matanan, mərak uno ahay, na gak ikwen ayak amboh tə sləmay ana Yesu Almasihu, Bahay a mənuko. Kem, 'am â zlak ikwen pi zek, aday kə gəzlen zek ahay à wulen a kwanay ahay inde bay re. Təren ɖo mə japay aya awan, mivel a kwanay â ga nə kərtek aday abayak nga a kwanay ahay ɖukwen â ga nə kərtek a re. ¹¹ Bina 6a ɖo ahay inde ta nak ahay àga Kuluwe wa pə cakay uno, tə ɖakak uno anan atəre inde à wulen a kwanay. ¹² U no sa ja nà, azar su ɖo a kwanay aya ta wa: «Manay nà, ɖo ana Pol ahay.» Azar aya ite ta wa: «Manay ɖukwen ɖo ana Apolos ahay.» Azar su ɖo əngal aya asa ta wa: «Manay nà, ɖo ana Piyer ahay.» Aday azar su ɖo aya ite kutok ta wa: «Manay nà, ɖo ana Almasihu ahay.» ¹³ Ki jen matanan ata nà, 6a Almasihu a nà,

kə gəzɫak anan zek anahan a daw? Kabay kwanay kə jilen nə tə darak ayak pə dədom mə zɫəŋgɑd a anga kwanay nə, nen Pol a daw? Kabay ki gen baptisma nə, tə sləmay uno, nen Pol a ite daw?

¹⁴ Nə ngəran anə Mbərom tətibay adəka, anga nen na gak anan baptisma anə dowan bay, əna si atə Kərispus tə Gayus dəkdek. ¹⁵ Natiya dowan inde i mba apan sa jəka a ga baptisma nə tə sləmay uno nen Pol nə, ibay. ¹⁶ Ayaw, cəkəbay nə mbədəkek anan ə nga wa adəka re, ɓa na gak anan baptisma anə Sitifanas, winen tu do su doh anahan ahay re. Pə dəba anahan a wa, na gak anan baptisma anə dowan a inde nə, na san sabay. ¹⁷ Bina, Almasihu a slan nen aday nə, saa gan baptisma anə do ahay bay, əna saa dakay anan ləbara mugom a anə do ahay. Nen apan ni dakay anan ləbara sa 'am anahan ata, əna tə asan way kawa su do zənzen a sə bayak apan ata bay. Na ga matanan bay nə, anga aday amac a Yesu Almasihu a pə dədom mə zɫəŋgɑd ata ə təra awan kəriya bay.

Asan way a Mbərom tə asan way su do zənzen awan

¹⁸ Ləbara sə amac a Yesu Almasihu pə dədom mə zɫəŋgɑd ata nə, do saa lize ahay ta ca apan nə kawa way sə mindel kəriya awan. Əna pə mənuko do saa tam ahay ite nə, da san zle wita nə məgala a Mbərom a way anahan. ¹⁹ Da san way ata zle nə, anga ɓa Mbərom kə jak ə Deftere inde, a wa:

«Ni lize anan kəlire su do kəlire aya awan,
aday ni jəjay anan asan way su do ma san way
aya fok.*»

* **1:19** Ca pə Esaaya 29.14.

²⁰ Natiya kutok, kak Mbərom a kà jak matanan cukutok nà, dō a kəlire ataya ti ga inde daw? Kabay miter sə Tawrita ahay nà, ti ga inde daw? Kabay dō sa san sa vad awiyaway ahay nà, tinen ti ga inde daw? Asan way a tinen ata i man atan zek pə awan bay jiga awan. Mbərom kə tərak anan asan way a tinen ata way sə mindel kəriya awan.

²¹ Matanan dō sə daliyugo ahay, tə asan way a tinen ata, tə canak anan anà way a Mbərom sə ndakay tə kəlire† anahan awan, əna tə sənək wa Mbərom a bay hwiya. Anga nan kutok, Mbərom a tə alay anahan a kə varak anan cəved sa tam anà dō sə sləne ləbara sa 'am a manay sə wazay anan ata awan. Əna cəkəbay, dō ahay ta ca pə ləbara ata nə kawa way sə mindel adəka. ²² Yahuda ahay ite nà, ta gan may aday ti sa təma 'am ata nə, si ti canan anà masuwayan aday. Gərek ahay ite, a nan atan ti saa təma nà, si ti san tə kəlire sa nga a tinen a aday. ²³ Aya əna mənuko də dakay anan nà, Yesu Almasihu nə tə darak anan pə dədom mə zləngad awan. Ata pə Yahuda ahay nà, wita way sə bənan atan mbiyed. Pu dō sə pəra ahay ite, wita nà, dā ja nə 'am sə mindel kəriya awan. ²⁴ Əna pə mənuko dō a Mbərom mə ngamay aya kwa ā ga nə ā wulen sə Yahuda ahay wa, kabay ā wulen su dō sə pəra ahay wa nà, dā san zle, Yesu Almasihu nà, winen məgala ana Mbərom tə kəlire anahan a təkə fok. ²⁵ Way a Mbərom sa ga nà, kawa way sə mindel kəriya awan, aday cəkəbay, way ata a zalay asan way su dō zənzen awan. Way anahan sa ga nə kawa way bəle awan, aday cəkəbay way ata a zalan məgala ā

† **1:21** Kəlire a anan nà, madan bay, əna asan way ana Apasay a Mbərom.

nga wa anà dō ahay bugol.

²⁶ Matanan, m̄arak uno ahay, ənga bayiken pi zek a kwanay a m̄ə ngamay ataya aday. Pu dō sə daliyugo ahay n̄à, dō k̄əlire aya inde à wulen a kwanay gem ibay, dō t̄ə m̄əgala aya d̄ukwen inde à wulen a kwanay gem ibay, aday dō sə ngəlaw ahay d̄ukwen n̄à, inde à wulen a kwanay gem ibay re. ²⁷ Əna Mb̄ərom a walay ad̄əka n̄à, dō mindel aya awan, anga aday ti p̄əkan waray ì ide anà dō sa j̄əka tinen n̄ə ta san way zle ataya awan. Aday Mb̄ərom a walay dō b̄əle aya awan, anga aday ti p̄əkan waray ì ide anà dō sa j̄əka tinen m̄əgala aya ata awan. ²⁸ Aday a walay dō k̄əriya aya awan, tu dō aday dō ahay t̄ə k̄ədey atan ataya awan, aday tu dō demdemem aya p̄ə daliyugo wa. A ga matanan n̄à, anga aday sə lize anan dō sə mazlaḅ ahay p̄ə daliyugo a anan wa. ²⁹ Matanan kutok, d̄owan i mba apan sə h̄əran nga anà zek pa 'am anahan bay. ³⁰ Sə japay m̄ənuko t̄ə Yesu Almasihu n̄à, zek a Mb̄ərom awan. Matanan h̄əna Mb̄ərom a t̄əra anan Yesu Almasihu n̄à, d̄ədazl sə asan way a m̄ənuko kutok. Kawa sa ja n̄à, t̄ə Yesu Almasihu ata kutok, d̄ə t̄ərak dō d̄id̄ek aya pa 'am anahan aday d̄ə t̄ərak dō anahan ahay ma tam aya ì ines wa t̄ə alay anahan. ³¹ Anga nan kutok, kawa ana Deftere a Mb̄ərom sa ja: «Kak d̄owan a inde a nan sa ga ti zek n̄à, â ga ti zek ad̄əka n̄à, ti mer su way a Mb̄ərom sa ga.†»

2

Wazo ana Pol à Korintu

† 1:31 Ca p̄ə Yeremiya 9.22-23.

¹ Mərak uno ahay, à alay a nen sa zlak ayak àga kwanay kurre sə đakak ikwen anan way a Mbərom mi đer aya ata nà, nə đakak ikwen anan nə tə cəved sa 'am ma da 'am aya bay. Aday đukwen, nə đakak ikwen anan nə tə cəved sə asan way su do sə daliyugo ahay bay re asanaw? ² Anga, na zlak ayak àga kwanay nà, na gan may nà san kərtek nà, Yesu Almasihu, aday winen mə daray a pə dədom mə zləngad ata awan. ³ A alay a nen àga kwanay ata nà, nen bəle awan, zlawan u go, aday nen apan ni jəjar re. ⁴ Nen apan ni wazak ikwen 'am a Mbərom nà, na vak ikwen nga tə asan way sə do ahay bay. Əna məgala ana Apasay a Mbərom a đakak ikwen anan nà, 'am uno sa jak ikwen ata nə 'am đidek aya awan. ⁵ Anga nan kutok, kə dəfen nga pə Mbərom nà, anga asan way su do zənnen a bay, əna tə məgala a Mbərom.

Asan way su do zənnen a tə kəlire a Mbərom

⁶ Anà do ma san nga aya à cəved sa đaf nga pə Mbərom ata nà, mə đakan atan anan ayak nə kəlire sə asan way đidek awan. Kəlire ata nà, mbala ana do sə daliyugo ahay bay, kabay mbala ana do məduwen aya sə lavan nga anà do ahay ataya bay re. Do sa san way ataya nà, ti i lize anan pi zek azanan. ⁷ Əna kəlire mbala manay sə đakak ikwen anan ata nà, winen nə kəlire mbala a Mbərom awan. Wita nà, abay winen mi đer awan kwakwa. Kwa daliyugo đukwen mə ndakay a fan bay, Mbərom a lavay anan zek tə kəlire anahan, anga aday sa tam mənuko à mazlađ anahan inde. ⁸ A wulen su do sə lavan nga anà do ahay pə daliyugo ataya nà, đowan inde kwa kərtek sa san

way ata nà, ibay. Abay tâ san aka nà, tiya ti darak anan ayak Bahay sə mazlaḅ pə dədom mə zləlngad ata bay. ⁹ Way ata nà, a təra kawa mə vinde awan à Deftere a Mbərom inde ata awan, a wa:

«Way a aday kula dōwan kə canak anan bay,
 kula dōwan kə slənek bay,
 aday kula dōwan kə bayakak apan à mivél
 inde bay ata nà,
 Mbərom a lavan anan zek tə way ata anà dō sə
 pəlay anan ahay.* »

¹⁰ Aya mənuko nà, Mbərom a kak uko anan ahay way a mi dər ataya tə məgala sə Apasay anahan. Apasay anahan ata nà, a zəzor anan way ahay fōk, kwa abay ā ga nà, way mi dər aya à mivél a Mbərom a inde təkede dukwen, a san zle hwiya re. ¹¹ Natiya, dō zənzen a nà, sa san way sə mivél anahan a aday nà, si apasay si zek anahan awan. Matana re, dōwan sa mba apan sa san way sə mivél a Mbərom nà, ibay, si Apasay si zek anahan a way anahan re. ¹² Mənuko nà, Apasay a à mənuko inde ata nà, mbala a Mbərom a way anahan, bina apasay sə daliyugo a anan bay. Anga nan, dā mba apan sa san sumor a Mbərom ma gak uko aya fōk ata awan. ¹³ Anga nan kutok, manay apan mi dakay a way anà dō ahay nà, sə pəkan umo 'am nà, Apasay a Mbərom awan, bina asan way sə daliyugo bay. Natiya mə tətakan anan dīdek sə way mbala Apasay a Mbərom ata anà dō aday Apasay a Mbərom inde à mivél a tinen inde ataya awan.

¹⁴ Natiya awan, dōwan a aday kə njadək Apasay a Mbərom à mivél anahan inde bay cəna, i mba

* **2:9** Ca pə Esaaya 64.3.

apan sə təma way ana Apasay a Mbərom sə varan anà dō ahay ataya bay. Bina winen a ca apan aday nə kawa way sə mindel kəriya aya awan. I sləne bay, anga sa man zek anà dō ahay aday sə sləne way ataya nà, Apasay a Mbərom awan. ¹⁵ Əna dō aday Apasay a Mbərom inde à mivəl anahan inde ata nà, a mba apan sə gəzlan alay pi zek wa anà way ahay lele. Əna zek anahan a kutok nà, dōwan a mba apan sa san 'am anahan a bay. ¹⁶ Anga Deftere a Mbərom a wa: «Sa san abayak nga ana Mbərom a nə wayaw? Dōwan inde saa təkəren 'am a sləmay ibay.†» Aya, manay nà, Apasay a Mbərom inde à mivəl a manay, aday mə bayak nà, way kawa ana Yesu Almasihu a sə bayak ata awan.

3

Do si mer su way ana Mbərom ahay

¹ Matanan mərak uno ahay, à alay uno sa zlak ayak àga kwanay ata nà, na mbak apan sa jak ikwen way ahay kawa abay ni jan anà dō ahay aday Apasay inde à tinen inde coy ataya bay. Na jak ikwen ayak adəka nà, kawa dō sə daliyugo ahay, anga kwanay a à alay ata nà, kawa gwaslay ahay mba, kə tərən dō sə pərahan azar anà Yesu Almasihu mə jəra aya fan bay. ² Anga nan, nə tətakak ikwen anan à alay ata dukwen nà, way ma da 'am aya bay ataya re, bina winen ma da 'am ataya nà, ki mben apan fan bay.* Aday kwa abay à ga nə həna biten təkədə dukwen, ki mben apan fan bay re, ³ anga kwanay hwiya kawa dō sə daliyugo

† **2:16** Ca pə Esaaya 40.13. * **3:2** Pol a ngaman anà way ataya nà, «pay» ta «dáf».

ahay mba. Bina hwiya kwanay apan i gen sarak ahay pi zek, aday atəre dukwen, way a kwanay re. Ata nà, kwanay kawa do sə daliyugo ahay ba? Aday ki gen nà, way su do sə daliyugo aya kutok bidaw? ⁴ Kak aday azar su do a kwanay aya ta wa: «Manay nà, do ana Pol ahay» aday do hinen ahay ite ti ja: «Manay nà, do ana Apolos ahay», ata ki gen way matanan ataya nà, kwanay do sə daliyugo aya sabay kutok daw?

⁵ Apolos ata nà, awan a maw? Pol nà, winen wayaw? Manay nà, do si mer su way a Mbərom ahay coy. Ma ga nə mer su way sə dakak ikwen anan ləbara ana Yesu Almasihu anga aday kə dəfen apan nga. Kuwaya, manay ma ga nə mer su way mbala ana Mbərom a sə ngaman umo apan sa ga ata awan. ⁶ Manay ma ga nà, kawa do sa ga mer su way à guvo ahay. Nen sə lahak ayak sə dakak ikwen anan 'am a Mbərom ata nà, nə tərak kawa do sa casl way à guvo. Apolos, winen a zlak ayak nà, a pərahan azar anà mer su way a Mbərom àga kwanay kawa do sə pəkan a'am anà zahav sə way a ma casl ata awan. Əna sa har anan zahav sə way ata nà, zek a Mbərom awan. ⁷ Matana kutok, do sa casl way tu do sə pəkan a'am fok a tinen a, cew maya ta slak awan a ibay. Əna si zek a Mbərom a tə alay anahan do sa har anan zahav sə way ata awan. ⁸ Natiya kutok, à ga nə nen Pol, do sa casl, à ga nə Apolos, do sə pəkan a'am, cew maya manay a, awan inde kə gəzlak manay pi zek wa daw? Əna zek a Mbərom i varan umo magwagway si mer su way anà kuwaya pə herreḅ sə ayanga a manay. ⁹ Manay cew maya tə Apolos a nà, mə japay nə pi mer su way a Mbərom awan. Kwanay a kutok, kə

tøren nà, guvo a Mbərom ata awan.

Aday asa kə təren kawa doh aday Mbərom winen apan i han ata re. ¹⁰ Nen nà, Mbərom kà gak umo sumor anahan, bina sə dazlan anan mer su way ata àga kwanay nà, nen awan. Matanan kutok, nə tərak dō mərìke a sa san sa han doh ata awan. Nə pəkak anan saray sə way a coy. Aday dō hinen ahay tinen apan ti han apan. Əna kuwaya â han apan dukwen, tə wurwer awan. ¹¹ Saray su doh nà, ma pak a coy. Saray su doh ata nà, Yesu Almasihu. Dowan inde i mba apan sa pak uda maza sabay. ¹² Pə saray sə way ata kutok, dō ahay bayak a tinen apan ti han apan. Azar a ta han apan tə guro, azar aya dukwen ta han apan tə rəslom, azar aya ite tu kon mə jəra aya awan. Aday jəba su dō azar aya ite, tinen kutok nà, ta han apan tə dədom, tə mapapar, aday azar aya kutok tə gusuko. ¹³ Aya əna, pə luvon sə sariya kutok nà, jiyjay i dav pi mer su way ana kuwaya fok. Mbərom i kataḅ anan mer su way ana kuwaya tə uko. Ata aday dī canan anà mer su way a mənuko ahay kutok, kwa â ga nə lele, kwa â ga nə lelibay, ata dī san kutok. ¹⁴ Kak aday uko kà mbak apan sa vak anan mer su way à dōwan a bay nà, ata winen i njad magwagway anahan. ¹⁵ Əna kak uko kà mbak apan sa vak anan mer su way a dōwan a ite nà, i njad awan bay. Zek anahan a dada nà, i tam, əna i tam nə wurcihew wurcihew kawa dō sə təmay ahay à 'am sə uko wa, alay məgəbar awan.

¹⁶ Kwanay nà, kə təren kawa doh sə mazlaḅ a Mbərom, aday Apasay anahan mə njahay a à mível a kwanay inde. Wita nə kə sənən apan itəbay daw? ¹⁷ Kak dōwan a kə nəsek anan doh sə mazlaḅ

a Mbərom ata nà, Mbərom i lize anan dōwan ata awan. Anga doh sə mazlaḅ a Mbərom nà, cəncan awan, aday kwanay dukwen doh ata awan.

¹⁸ Natiya kutok, dōwan â sa njəkan uda anà zek anahan bay. Kak dōwan a inde à wulen a kwanay kà jak winen nə dō ma san way a pə daliyugo a anan nà, â təra zek anahan nə dō mindel a adəka, aday â njad kəlire didek a kutok. ¹⁹ Anga asan way su dō sə daliyugo ahay nà, Mbərom a ca apan nə wita nə mindel kəriya awan. Deftere a Mbərom a ja nà: «Mbərom a mbazl anan dō ma san way aya à ɓalay sə wurwer a tinen aya inde.†» ²⁰ Aday a ja asare, a wa: «Mbərom Fetek a san nà, abayak nga su dō ma san way aya nə way kəriya aya awan.‡» ²¹ Anga nan kutok, dōwan â sa həran nga anà zek anga dō zənnen a bay. Sənen adəka nà, way ahay fok nə ana kwanay. ²² A ga nə nen Pol, â ga nə Apolos kabay Piyer nà, manay a fok nə ana kwanay a bidaw? Aday, kwa daliyugo, kwa sifa, kwa amac, kabay way sə alay a həna a anan, kabay way sa nay à alay a azanan pa 'am ata awan fok nà, ana kwanay awan. ²³ Aday zek a kwanay a ite nà, sə lavay kwanay dukwen nə Almasihu. Aday Almasihu a ite dukwen, ana Mbərom awan.

4

Do maslan ana Yesu ahay

¹ Sənen apan lele, manay dō maslan ana Almasihu ahay nà, dō si mer su way anahan ahay. Mbərom a varan umo anan mer su way sə dakan anan anà dō ahay way anahan abay mi der aya

† 3:19 Ca pə Ayuba 5.13. ‡ 3:20 Ca pə Jabuura 94.11.

kwakwa ata awan. ² Natiya kutok, do si mer su way a aday ti mbasakan mer su way a alay inde ata na, sumor a na, do didék awan. ³ Nen a aday na, ka gaden uno azar, ki jen na nen lele kabay nen lelibay fok na, awan a jalay nen bay. Kwa a ga na down aya inde tinen apan ti gudó azar ata dap na, awan a jalay nen bay re. Kwa mez si zek uno takede ka jak uno awan a ibay. ⁴ Anga nen a na bayak na, awan a mi der a inde aday tade abay sa gudó apan azar na ibay. Ena kutok na, u no sa ja na nen na ga ines itabay ata bay re. Suu go sariya na, zek a Mbərom a ta alay anahan awan. ⁵ A nak ikwen sa lahan pa 'am ana Mbərom sa gan sariya ana do ahay na, angamaw? Ben luvon a aday Bahay a manuko i sa ga sariya ata aday. Winen a ka nak kutok na, i dav anan jiyjay anahan pa way a mi der a i ide zenzen a inde ataya, i kay anan ahay uho way sa mivel sa do ahay kutok re. A alay ata kutok, Mbərom i heran nga ana kuwaya pi mer su way anahan ma ga aya awan.

⁶ Mərak uno ahay, na vindek ikwen ayak minje sa way a anaya pa manay ta Apolos na, anga aday ka sannen way a mi der aya uda ata awan. U no na, perihen anan azar ana way a ma vinde a Deftere a Mbərom inde ataya awan. Ka heran anan nga ana zek a kwanay anga do kərtek, aday sa kadey anan do azar aya bay. ⁷ Anga, sa jak iken na, ka zalay do azar a na wayaw? Awan anak a inde aday ka tama pa Mbərom wa bay na maw? Ibay fok. Ka ga anan ti zek kawa ka njadtə alay anak a ite na, angamaw?

⁸ A ga pikwen na, ka njiden anan way ahay fok, kwanay do zlile aya awan, aday ki jen na, kwanay bahay ahay. Aday ka bayiken na, manay na bahay

ahay itəbay. Abay â ga nə matanan cukutok nà, wita lele, dī ga bahay ata nə pə kərtek a jiga bugol bidaw? ⁹ Aya nà, matanan bay. Manay nə do maslan anà Yesu Almasihu ahay. Əna Mbərom a təra manay kawa do mədakwidok aya awan, kawa do kəriya aya awan, aday ma ban aya coy saa vad manay pa 'am sə do ahay fok ata awan. Mə təra kawa way sə gəsle anan pə ide sə do ahay, kwa pə ide ana maslay a Mbərom ahay re. ¹⁰ Do sə daliyugo ahay ta ca pumo nà, kawa mindel ahay, anga manay apan mi dakay anan ləbara ana Almasihu. Aday a ga pikwen nà, kwanay kə sənən way zle, anga ajapay a kwanay tə Yesu Almasihu ata awan. Manay ite nà, do bəle aya awan. Kwanay nà, məgala aya awan. Manay nà, do ahay tə kədəy manay, aday tə varak ikwen mazlaḅ anà kwanay bugol kutok. ¹¹ Hus həna biten dukwen nà, may winen apan i rawad manay, manay apan mi mac tu jom re. Zana lele aya inde pumo itəbay re, ta taa ndaḅay manay nə hwiya. Manay apan mi bar nə karara kawa doh a manay nə inde itəbay. ¹² Mə rəzlen à nga wa anà mer su way nə ndekərkarre, anga aday mâ njad sa tar alay à 'am.* Kwa tə gənahak umo dəp nà, manay ma ma nga sə pəsen atan anan adəka nà, 'am lele aya awan. Tə jugurak pumo wa 'am dəp nà, mə dəma anan ca. ¹³ Do ahay ti rac manay ta 'am, əna manay mi bənan atan mbac adəka re. Ti ga alay tə manay kawa kwaskwalay. Həna hwiya ma nan anà dowan bay, kawa ruhom sə daliyugo a anan.

¹⁴ Nə vindek ikwen ayak nà, anga sə pəkak ik-

* **4:12** Ca pə Mer su way ahay 18.3.

wen waray i ide pə way a kwanay sa ga ataya bay, əna anga u no sa jak ikwen ayak panan wa lele, kwanay wan uno ahay, car uno ahay. ¹⁵ Kwa abay â ga nə do ahay inde bayak a tə baslay zek bay sa zlak ayak àga kwanay saa đakak ikwen anan ləbara ana Almasihu dəp nà, bəbay a kwanay pə cəved sə pərahan azar anà Yesu Almasihu inde kərtek nə, nen a hwiya. Na ja matanan nà, anga sə đakak ikwen anan ləbara mugom a nà, nen. Kwanay kə təmihen sa đaf nga pə Yesu Almasihu nə à alay uno wa. ¹⁶ Anga nan kutok, nə cəce pikwen wa nà, pərihen anan azar anà azla uno awan. ¹⁷ Matanan nə slənak ikwen ayak Timote, winen wan uno ləliwe uno awan, winen ma đaf nga pə Bahay a mənuko Yesu a nə lele. Winen kà sak a dəzlek ayak nà, i đakak ikwen anan cəved uno sə pərahan azar anà Yesu Almasihu nə lele. Wita nà, way uno sə đakan anan anà do a Yesu ahay kwa aha fok ata awan.

¹⁸ Do a azar aya tinen apan ti zlapay awan, à wulen a kwanay inde. Tə bayak nà, i ga nə ni zlak ayak àga kwanay sabay. ¹⁹ Əna kà zlak anan à nga anà Bahay a mənuko Yesu nà, nen apan ni zlak ayak bəse. Ata ni i san anan do sə zlapay awan ataya nà, tə bəbal awan kəriya đaw, kabay məgala a tinen a inde acəkan đaw kutok. ²⁰ Anga bahay a Mbərom nà, way məgala awan, bina abəbal awan bay. ²¹ A nak ikwen jiga nə maw? Nà zlak ayak àga kwanay nə tə məkiðek a đaw, kabay nà zlak ayak nə tə asan zek a aday tə anjahay səkəffe à mivel inde đaw?

5

Way ma ga waray a à mamasl su do a Yesu ahay inde

¹ Ihe, nen apan ni slàne kwa ta sà wura fok, ta wa, 'am inde mēduwen a àga kwanay. Nə slàne nà, dōwan a inde nə tə nahay tə uwar ana bəbay anahan. Jəba sə way ata nà, kwa à mamasl su do sə pəra ahay inde dukwen, ta gan may bay re. ² Abay tədə pə jəba sə way ata nà, ki yimen anan anan adəka, əna kwanay nà, gədek a zlapay anan re. Do sa ga way matanan ata nà, kə rəzlen anan à wulen a kwanay wa bay adəka nà, angamaw? ³ Kwa à ga nə nen dāren tə kwanay, apasay uno winen inde tə kwanay. Do sa ga way matanan ata nà, nen nə gəzlak anan sariya anahan a coy, kawa nen inde à wulen a kwanay. ⁴ Na jak ikwen ayak tə sləmay ana Bahay a mənuko Yesu hənà nà, hilen nga pa 'am ata awan, aday nen a dukwen, apasay uno i ga inde à mamasl a kwanay, aday dukwen məgala ana Bahay a mənuko Yesu i ga inde re. ⁵ Aday ka sak a hilen nga ata nà, viren anan anan dōwan ata à alay inde anà Fakalaw, aday ubor si zek anahan à lize. Ata nà, sifa anahan i tam pə luvon ana Bahay a mənuko saa may ata awan.

⁶ Kwanay apan ki zlabiren awan bugol nà, ki gen nə way lele daw? Bina kə sənən sa jəka: «Wudəh mənjoek cəna, a zlambar anan nuko nə fok» nà, kə sənən bidaw? ⁷ Ines nà, kawa wudəh ata awan. Matanan, pəken anan ines a kwanay ahay à wulen a kwanay wa. Natiya, ki tərən do dīdek aya awan. Bina abay hənà ata adəka nà, kwanay mə təra a nà, do dīdek aya coy, anga Yesu

Almasihu kə məcak kawa wan sə təman mə waslan a anə Mbərom pə luvon sa ga azar uko sə Pasəka ata awan.* ⁸ Anga nan kutok, guko azar uko sə Pasəka ata nə, tə way mənjenja wudəh ata awan, kawa sa ja nə, tə mivəl cədan'a aday à dīdek a inde.† Bina mbəsakuko atə sədək tə huwan, anga tinen way lelibay aya kawa wudəh ata awan.

⁹ A dərəwel uno sə vindek ikwen ayak hinen inde ata nə, na jak ikwen ayak bidaw? Kā saa jipen tu dō sa ján uho ahay bay. ¹⁰ Nə vindek ikwen ayak matanan ata nə, na ja nə pu dō sa ján uho ahay, dō sa ga ubor pə dala ahay, kabay dō sə van nga anə dō ahay, kabay dō sa ga pəra ahay, əna tinen abay dō sə daliyugo aya way anahan ata bay asanaw? Kak abay na ja nə pə tinen nə, wita si ki mbəsiken anjahay pə daliyugo bidaw? ¹¹ Əna na ja nə, pu dō aday a jan anə nga anahan a nə, winen dō a Yesu, aday cəkəbay winen dō sa ján uho, winen dō sa ga ubor pə dala, winen dō sa ga pəra, winen dō sa gad mungwalay pu dō, winen dō sə vaway nga aday dō sa van nga anə dō ahay ata awan. Do sa ga way matanan ataya nə, kə tiren alay à tuwez jiga bay fok.

¹²⁻¹³ Mə zaray ənaw ahay pi zek tu dō sə daliyugo ataya aha, aday saa gan atan sariya awan anaw? Wita nə, mer su way a Mbərom awan. Aya əna, dō a Yesu ahay kutok nə, saa gan atan anan sariya a tinen ahay nə kwanay awan. Anga Deftere a Mbərom kə jak, a wa: «Rəzlen anan dō sə huwan ahay à wulen a kwanay wa.‡»

* **5:7** Ca pə Gurtaaki 13.7, 12.21. † **5:8** Ca pə Gurtaaki 12.15-20; Tooktaaki Tawreeta 16.3. ‡ **5:12-13** Ca pə Tooktaaki Tawreeta 17.7.

6

Sariya à wulen su dō a Yesu ahay

¹ Awan a kè slahak ikwen ù uko inde nà, ki men nga sa zla anan 'am a nà à man su dō sè pèra ahay. Wita kà zlak pi zek bay asanaw? Ki zlen anan 'am ata à man a dō a Yesu ahay bidaw? ² Kè sànen zle, saa gan sariya anà dō sè daliyugo ahay fok bugol nà mənuko dō a Yesu ahay asanaw? Kak aday matanan cukutok nà, way a cacədew ataya à mamasl a kwanay inde nà, ki mben apan sè cəcal anan bay nà angamaw? ³ Kè sànen ite sabay kələdaw? Kwa anà maslay a Mbərom ahay təkede nà, saa gan atan sariya dukwen, mənuko re. Aday way sè daliyugo a anan ataya nà, dī mba apan sa ga sariya təde təde sabay kutok daw? ⁴ Matanan kutok, way kè slahak anan ù uko inde anà mərak ahay nà, ta zla anan 'am a pə cakay su dō sè pèra ahay nà, angamaw? Tinen a aday nà, man a tinen inde lele à wulen su dō a Yesu ahay ibay. ⁵ Na ja matanan nà, anga aday way ata à gak ikwen waray. Bina dō ma san way a, kwa kərtek nà, inde à wulen a kwanay sè ndəvak ikwen anan 'am a itəbay daw? ⁶ Iya, cəkəbay awan a kè slahak anan ù uko inde anà mərak ahay nà, ta zla anan 'am a pə cakay su dō sè pèra ahay. Wita lelibay. Kà si zlen anan kula sabay.

⁷ Aday asa, kak sariya inde à wulen a kwanay ahay cəna, pa 'am a Mbərom nà kə zluwen coy. Kwa abay dōwan a gak ikwen nə maw, kwa a kəra pikwen wa nə way dəp nà, kə njihen way a kwanay nə suwan bidaw? ⁸ Aday cəkəbay sa ga way a lelibay ataya aday sè kəra way a nə kwanay

awan. Aday ki gen anan way ataya nə anà mərak a kwanay aya awan dəge! ⁹ Kə sənən apan zle lele, do sa ga way lelibay aya nə tinen ti njad man à bahay a Mbərom inde bay. Sənən apan lele, dowan â sa njəkan uda anà zek anahan bay. Do sa ján uho ahay, do sa ga pəra ahay, tu do sa ga mədigwed ahay, aday tu do sa gan may anà uwar ahay sabay, tə pəlay sə nahay nə tu do mungol aya, ¹⁰ do sə akar ahay, do sa ga ubor pə way ahay, do sə vaway nga ahay tu do sa gad mungwalay pə do ahay, do sa van nga anà do ahay, fok a tinen ti canan pə ide wa anà bahay a Mbərom bay. ¹¹ Kwakwa ata nà, azar su do a kwanay aya nà, ta gak ahay jəba si mer su way a lelibay ataya re asanaw? Əna həna, Apasay a Mbərom a mənuko sə dəfan apan ata kə banak pikwen wa ines ahay, kə tərak kwanay do anahan ahay aday kə tərak kwanay do didek aya pa 'am anahan tə sləmay a Bahay a mənuko Yesu Almasihu.

Zek su do mə ndakay a nà, sə həran anan nga anà Mbərom

¹² Natiya kutok, azar su do a a bayak nà: «Cəved inde sa ga way ahay fok.» Əna way azar aya nà, ti njadan 'am anan à nga bidaw? Ta ja asa, ta wa: «Cəved inde sa ga kwa ma fok.» Əna pi nen nà, u no sə təra bile sə awan bay fok. ¹³ Ta ja nà: «Way sa pa inde nà, anga kutov, aday kutov inde dukwen anga way sa pa re.» Ayaw, əna tinen a cew maya pə luvon a inde nà, Mbərom i naa lize atan mba. Aday dukwen, zek kutok nà, Mbərom a ndakay anan nà, anga sa ján anan uho bay. A ndakay anan nà, anga sə pərahan anan azar anà Bahay a mənuko

Yesu. Aday dɔ sa gan nga ɪ zek a mənuko nà, winen a re. ¹⁴ Mbərom kə slabakak anan ahay Bahay a mənuko Yesu à məkə wa tə mægala anahan. I naa slabakay ahay mənuko dɔkwen, tə mægala anahan ata matanan re.

¹⁵ Kə sənən apan sa jəka zek a kwanay kə tərak hawal si zek ana Yesu Almasihu bidaw? Aya əna, ni gəba anan hawal si zek ana Yesu Almasihu ata aday ni japay anan tə uwar sa taa ján uho kutok asa dɔw? Wita i ga zek sabay. ¹⁶ Kak kə mbakak anan zek anak anga sa ján anan uho matanan nà, ata kə tərak zek kərtek a tə dɔwan a kwanay sə japay maya ata kutok bidaw? Anga Deftere a Mbərom a ja nà: «Cew maya a tinen a ti tɛra nà, zek kərtektəkke coy.*» ¹⁷ Aya əna, dɔ sə japay tə Bahay a mənuko Yesu nà, tinen tə tərak zek kərtek a à apasay inde coy.

¹⁸ Anga nan, mbəsiken 'am sa dah uho nə səfek à alay a kwanay wa. Ines azar aya fok, tinen ɪ zek inde bay. Əna dɔ sa dah uho ahay fok ta ga ines ata nà, pi zek a tinen a cərkəke way anahan. ¹⁹ Kə sənən apan zle lele, zek a kwanay a nà, doh ana Apasay a Mbərom Cəncan awan. Apasay a Mbərom mə njahay a à kwanay inde. Mbərom a varak ikwen anan. Anga nan, zek a kwanay a hənə dɔkwen, kə liven apan nga sabay. ²⁰ Bina Mbərom kə bəmbadək kwanay masa nə ndədəmdəmma bayan awan. Natiya, mbəsiken anan zek a kwanay à həran nga anà Mbərom kutok.

* **6:16** Ca pə Laataanooji 2.24.

7

Agəba zek

¹ Həna nə, ni mbəđahak ikwen ayak apan pə way a kwanay sə cəcihey puno à đerewel a kwanay inde ata kutok. Lele bina maw nə, abay đowan â gəba uwar bay nə tədə. ² Aya əna kutok nə, kak ki mben apan sə njahay tətibay aday ta saa ján uho nə, suwan kuwaya â gəba uwar aday dəna ahay đukwen tâ zla à mbaz. ³ Asa atə mungol tə uwar anahan đukwen tə mbəđahan ləen ĩ zek ahay bay. ⁴ Zek ana uwar nə, ana winen a bay, əna anə mbaz anahan. Mungol đukwen matanan re, zek anahan đukwen anə winen a bay, əna anə uwar anahan. ⁵ Kâ si gen anan azay ti zek a kwanay ahay bay. Kak izəne anga kə đəfen alay a inde mənjoek sa ga amboh sə cəce way pə Mbərom wa aday. Pə dəba anahan a wa đukwen nə, jipen asa, bina Fakalaw i saa njad pikwen cəved sa njak kwanay ĩ ines inde, anga kə sənən sə lavan nga anə zek a kwanay tətibay ata awan.

⁶ Na ja matanan nə, sa jəka aday təktek gen matanan ata bay. Əna ki gen matanan nə lele.

⁷ Nen na gan may nə, abay kuwaya â njahay kawa nen mənjenja uwar nə lele. Əna kutok nə, Mbərom a varan məgala anahan anə do ahay nə cara cara. Anə đowan hinen a varan məgala sə njahay mənjenja uwar.* Anə do hinen asa, kə varak anan məgala sə njahay tə uwar awan.

⁸ Həna nen apan ni jan ayak 'am anə do mənjenja uwar ataya awan, anə dəna dalay ataya awan,

* **7:7** Məgala sə səmen anə way, anjahay mənjenja uwar.

aday anà mædukway sə uwar ahay fok: Suwan njihen mænjenja sə gəba zek ahay kawa nen. ⁹ Aya əna, kak ki mben apan sə njahay matanan tətibay nà, kuwaya á gəba uwar, dəna ahay dukwen tá zla à mbaz, aday mædukway sə uwar ahay ite tá zla à mbaz re, bina ki sii gen ubor pi zek ahay tə mindel.

¹⁰ Nen apan ni jan ayak anà do mə gəba zek aya awan, 'am daɔdaɔaɔ awan. 'Am ata nà, sa nga uno a bay, əna ana Mbərom. Uwar á sa mbəsak anan mbaz anahan bay. ¹¹ Aday, kak uwar a dowan a kà zlak way anahan nà, á sa zla à mbaz hinen bay. A njahay taayak, kabay tá ndav anan 'am a sə cəban atan pi zek ta mbaz anahan ata aday á ma agay. Aday mungol dukwen nà, á sa razl anan uwar anahan bay re.

¹² Həna nen apan ni jan ayak anà do azar aya nà, 'am sa nga uno awan, bina ana Mbərom bay. Na ja ite nà, hinahibay, kak dowan a kwanay a inde uwar anahan nə a daf nga pə Yesu fan bay aday uwar anahan ata dukwen a nan sə njahay ta mbaz anahan nà, dowan ata á sa razl anan uwar ata bay. ¹³ Matanan re, kak uwar a inde à wulen a kwanay aday mbaz anahan nə a daf nga pə Yesu fan bay, aday mbaz anahan ata dukwen a nan sə njahay tə uwar anahan nà, uwar ata á sa mbəsak anan mbaz anahan bay re. ¹⁴ Bina mbaz anahan a sa daf nga pə Yesu fan bay ata nà, winen à mamasl su do a Yesu aya coy, anga uwar a anahan. Matanan, uwar aday kə dafak nga pə Yesu a fan bay ata dukwen, winen à mamasl su do a Yesu aya coy anga mbaz anahan. Kak abay matanan bay nà, gwaslay a kwanay ahay dukwen tə gəzlak tə

Mbərom kutok bidaw? Əna həna, tinen à mamasl su dō a Yesu ahay kutok bidaw?

¹⁵ Aya əna, kak dōwan a sa daf nga pə Yesu fan bay ata, a nan sə mbəsak anan dō sa daf nga pə Yesu ata nà, i mba apan sə mbəsak anan. Anga nan kutok re, dōwan mə mbəsak a ata nà, â ga nə mungol, â ga nə uwar, winen ma ban a ta 'am sə gəba zek tə winen sabay. Mbərom a ngamak ikwen nə saa njahay zay. ¹⁶ Iken uwar a ma daf nga pə Yesu coy ata awan, ka san zle ki mba apan sa tam anan mbaz anak a tətə dāw? Aday iken mungol ma daf nga pə Yesu coy ata awan, ka san zle ki mba apan sa tam anan uwar anak a tətə way anahan dāw?

Njihen kawa ana Mbərom a sə lavak ikwen anan zek ata awan

¹⁷ Uwec wa 'am uno sa jak ikwen ayak həna ata nà, lele cəna kuwaya â njahay nə kawa ana Mbərom a sə lavan anan zek ata awan, aday â pərahan azar anà anjahay anahan a kurre à alay ana Mbərom a ngaman ata awan. Na jan anà dō a Yesu ahay kwa aha fok nə kətanən.

¹⁸ Minje sə way həna: A alay a Mbərom sə ngamak ata nà, hinahibay iken ma gad mədəndalas awan. Kak matanan nà, â bənək mbiyed aday sa dər anan bay. Njahay a matanan. Kabay Mbərom a ngamak nà, iken ma gad mədəndalas a bay nà, kâ sa gad mədəndalas sabay re. ¹⁹ Agad mədəndalas kabay agad mədəndalas bay, cew maya fok tə tərək way kəriya awan. Way lele kərtek nà, adəfan apan anà 'am a Mbərom. ²⁰ Kuwaya â njahay nà, kawa à alay a Mbərom sə ngaman ata awan. Dōwan â sa mbədfahan bay.

²¹ A alay a Mbərom a ngamak nà, iken ɓile a ɗaw? Kak matanan nà, kə jalay awan bay. Əna kak cəved inde aday ki təmay à ɓile ata wa nà, təmay wa re. ²² Bina, ɗa san zle, ɓile aday Bahay a mənuko kə ngamak anan ata nà, winen ɓile a ɗowan sabay anga winen ɗo ana Bahay a mənuko. Əna, ɗo aday Bahay a mənuko a ngaman nə winen ɓile a itəbay ata nà, kə tərak ɓile ana Almasihu kutok. ²³ Kwa á ga nà, ɗowan a winen ɓile, kabay winen ɓile a itəbay nà, Mbərom kə bəmbadək ahay kwanay, masa a nà, ndədəmdəmma. Kwanay nà, kə tərən ɓile sə way sə daliyugo ahay sabay. ²⁴ Mərak uno ahay, kuwaya á njahay nà, pə kərtek a tə Mbərom, kawa anahan sə ngaman à alay ata ata awan.

'Am anga mbalam ahay tə ɗəna dalay aya awan

²⁵ Kə cəcihen puno wa 'am sə mbalam ahay ta sə ɗəna dalay aya awan. Ni mbədahak ikwen ayak apan həna ata nà, 'am sa nga uno awan, bina Mbərom su jo ahay bay. Aya əna, ɗəfen nga pa 'am uno ata awan, anga Mbərom kə gak uno sumor sə tərə nen ɗo ɗidek awan.

²⁶ 'Am uno ata nà, həna: Lele nà, sə njahay pə ananak a həna ata awan, bina ɗəce ahay inde həna bayak awan. ²⁷ Kak iken, uwar anak inde nà, ká razl a pi zek wa bay. Aday kak uwar anak ibay ite nà, kə pəlay sə zəba bay re. ²⁸ Aya əna, kwa ɗowan a kə zəbək dalay ɗukwen, kə gak ines bay. Aday kak ɗəna dalay a kə zlak à mbaz ɗukwen, kə gak ines bay re. Əna sənən apan lele, ɗo mə zəba zek aya nà, ɗəce ahay inde bayak a pə daliyugo a anan, aday ɗukwen u no ɗəce ataya tã tak ikwen à nga bay.

²⁹ Mərak uno ahay, way a u no sə dəkak ikwen anan ayak ata nə, həna: Alay a mə mbəsakak uko a bayak a sabay, way ahay fok, ti ndav. I ban pə winen a anan wa nə, dō tə uwar aya dukwen tē varan a mivel a tinen anə Mbərom nə kawa à alay a tinen mbalam aya ata re. ³⁰ Matanan dō sa yam ahay dukwen, tē njahay kawa tinen apan ti yam bay. Do mə taslay mivel aya dukwen, tē njahay kawa tinen apan ti taslay mivel bay. Do sə sukom way ahay ite nə, way a tinen mə sukom ataya, â gan atan à nga wa bay. ³¹ Do sa ga mer su way tə way ahay pə daliyugo a anan dukwen, tē dəf anan abayak nga a tinen dook pə way ataya bay. Bina daliyugo a kawa ana mənuko sa ca apan həna ata nə, i ndav asanaw!

³² Na ja matanan ata nə, u no awan â wusek ikwen nga bay. Do mbalam a nə, a dəf abayak nga anahan fok nə, pi mer su way a Bahay a mənuko Yesu, anga aday â zlan à nga. ³³ Do tə uwar a ite nə, abayak nga anahan nə pə way sə daliyugo ahay. A nan sa gan nga anə uwar anahan aday sa zlan à nga. ³⁴ Natiya abayak nga anahan nə pə Bahay a mənuko vərre sabay, kə gəzlak cew. Matana re, uwar aday mbaz a tinen ahay ibay tə dənə dalay aya dukwen, abayak nga a tinen pi mer su way a Yesu re. A nan atan sə varan anan ajalay nga a tinen tə apasay a tinen fok anə Bahay a mənuko. Aya əna, uwar ta mbaz ite nə, a bayak pə way sə daliyugo ahay, anga a nan sa gan nga anə mbaz anahan aday â zlan à nga.

³⁵ Na ja matanan anga u no sa mak ikwen zek, bina nə gafak ikwen 'am pə awan a ibay. Na gan may adəka nə, tiven nə pə cəved lele awan, aday

pərihen anan azar anà Bahay a mənuko nà, tə mivél kərtek a re.

³⁶ Nen apan ni jan ayak 'am həna asa nà, anà wan njavar aya tə dəle a tinen ahay. Hinahibay wan njavar ata i bayak way pə dəle anahan ata awan, aday pə dəba wa a ca apan i mba apan sə dəma tətə sabay anga ta gak idé pi zek ahay a zalay ike nà, suwan tē gəba zek. I tərən atan ines bay re. ³⁷ Aday kak wan njavar ata a ca apan nə i mba apan sə dəma sə njahay mənǰəna sə gəba anan dəle anahan ata tətə way anahan nà, â gəba anan sabay. Kak dōwan a gafan apan 'am bay, a bayak apan à mivél anahan a wa nà, wita, kà gak way lele re. ³⁸ Natiya kutok, dōwan a kə gəbak anan dəle anahan nà, kà gak way lele awan, aday dōwan a kà mbak apan sə dəma, kə gəbak anan sabay dukwen, kà gak way lele sə zalay dōwan a hinen ata awan.

³⁹ Uwar nà, à alay a mbaz anahan winen tə idé mba ata nà, cəved anahan inde sa zla way anahan ibay. I i njad cəved nà, si pə luvon a inde mbaz anahan ata kə məcak aday. Ata i mba apan sa zla à mbaz maza awan. Əna kutok nà, â zla nə àga dō sə daf nga pə Yesu. ⁴⁰ Aya əna, pi nen ite, a zla pi zek nà, suwan â njahay mənǰəna mbaz. Ata ataslay mivél anahan i ga inde zal winen ù doh sa mbaz ata awan. Matanan, anga a ga upo nà, Apasay a Mbərom a i nen inde ata sə duko anan 'am ata awan.

8

Sluwed sə pəra

¹ Həna nà, ni mbədahak ikwen ayak pə way a kwanay sə cəcihey ahay puno anga sluwed sə pəra

ata awan. Kwanay ki jen nà: «Mənuke fok, da san way zle.» Acəkan. Əna asan way ata a varan ahar nga anà zek. Way sa man zek ù do adəka nà, asan zek a à wulen a mənuke inde ata awan. ² Kak dōwan inde à wulen a kwanay kà jak a san way zle coy nà, ata winen kə sənək way tədə kawa ana Mbərom sa gan may ata fan bay. ³ Aya əna, do sə pəlay Mbərom adəka nà, Mbərom dukwen i ja, a san a dōwan ata zle re.

⁴ Pa 'am sə arac sluwed sə pəra ata nà, tədə abay dī rac daw? Da san zle, pəra aday nà, way kəriya awan. Sifa uda ibay. Da san zle re, Mbərom inde nà, winen a kərtektəkke, maza ibay. ⁵ Tə dīdek a nà, do ahay tinen apan ti həran nga anà way ahay à bagəbaga mburom aday pə daliyugo kawa tinen mbərom ahay. Pə tinen nà, mbərom ahay inde tə bahay ahay inde bayak a sə dəfan atan apan. ⁶ Cəkəbay, pə mənuke ite nà, da san zle Mbərom inde nà, kərtek, Bəbay a mənuke, winen sə ndakay way ahay fok pə daliyugo. Də njahay tə sifa dukwen, anga sə həran nga anà winen awan. Bahay a mənuke inde kərtek dukwen, winen Yesu Almasihu, way ahay fok mə ndakay a nà, tə alay anahan. Aday sə varak uko sifa sa ndav bay ata nà, winen a re.

⁷ Aya əna, kwa da san apan zle pəra nə way kəriya a aday sifa uda ibay dəp nà, do azar aya ta san bay. Anga tinen apan ti rac sluwed sə pəra ata nà, tə bayak nə pəra inde acəkan, bina tinen bəle aya pə cəved sə pərahan azar anà Mbərom. Ata tə bayak nà, arac sluwed ata kə nəsek atan pa 'am a Mbərom. ⁸ Da san apan zle, sə japay mənuke pi zek tə Mbərom nà, way sa pa bay. Də rəcak sluwed ata

nà, awan i zəga mənuko pə cəved a Mbərom bay. Də rəcak bay təkede dukwen, awan i kəcak uko pə cəved a Mbərom bay re.

⁹ Əna, gen anan ngatay anà zek aday! Kwa â ga nà, abay cəved inde sa pa way ahay fok dəp nà, kî pen bay anga hinahibay ki sa zluwen anan mərak a kwanay bəle aya à cəved a Mbərom wa. ¹⁰ U no sa jak ikwen ayak nà, dowan a bəle ata kə canak anak i iken, dō sa san way ata, à man sa rac sluwed sə pəra nà, a ga apak nə winen i rac bay bugol daw? ¹¹ Ca apan, tə asan way anak ata nà, kə zluwek anan mərak anak a bəle ata, à cəved a Mbərom wa. Yesu Almasihu a mac nà, anga mərak anak ata bidaw? ¹² Ka sak a ga matanan sə zluwe anan mərak anak à cəved a Mbərom wa, aday kə nəsek anan ajalay nga anahan a bəle ata nà, wita kə nəsek nə pa 'am ana Yesu Almasihu a re. ¹³ Matanan, kak ni rac sluwed sə pəra aday ni zluwe anan mərak uno bəle awan à cəved a Mbərom wa cukutok ata nà, suwan ni rac sluwed sə pəra ata sabay jiga awan! U no nà, mərak uno bəle ata â zluwe à cəved a Mbərom wa bay!

9

Pol a ga minje pi zek anahan

¹ Həna nà, ni gak ikwen ayak minje sa 'am ata pi zek uno awan aday. Awan inde mə gufo apan 'am a daw? Na wa, nen dukwen dō maslan a Yesu a re ba? Nə canak anan anà Bahay a mənuko Yesu njœk tə ide uno bidaw? Aday kwanay kə tərən dō ana Yesu Almasihu ahay nà, anga nen a sə dakak ikwen anan ləbara mugom ata re bidaw? ² Kwa abay â ga nà, dō azar aya tə təmahak nen kawa dō

maslan a Yesu bay nà, kwanay dada nà, kə sənən apan zle nen do maslan anahan way anahan, bina kə taren do ana Yesu ahay nà, anga nen sə dakak ikwen anan 'am a Mbərom ata awan. Natiya, anga kwanay nà, ma ca awan uho lele, nen nə do maslan a Bahay a mənuko Yesu acəkan.

³ Do ahay inde ta taa mo mungok. Həna ni mbəfahan atan ayak apan: ⁴ Na slak sa njad way sa pa ti mer su way uno bidaw? ⁵ Na slak aday mi zla miya tə uwar à man si mer su way uno, kawa do maslan azar aya tə mərak a Bahay a mənuko ahay tatə Piyer ata itəbay daw? ⁶ Asa abay təde sa ga mer su way tə alay a manay aday mâ njad way sa pa ite nà, manay tə Barnabas cuwcuwwe kələdaw? ⁷ Suje inde, i ga mer su way mənjàna sə haman apan nà, inde daw? Dowan inde i jule way à guvo mənjàna sa tar way anahan sə julœn ata à 'am nà, inde daw? Kabay do sa bal sla inde aday a njad sa sa pay a bay nà, inde daw?

⁸ Way uno sa jak ikwen ayak a anan ata nà, a nay à ajalay nga su do zənzen a wa dəkdek bay, anga mə vinde awan, à Tawrita inde re. ⁹ Mə vinde a à Tawrita a Musa inde nà, Mbərom a wa: «À alay a sla winen apan i gak mer su way à guvo nà, kà sa banan mbulo pa 'am anga sə gafan 'am pə arac way bay.*» Kwanay kə bayiken, Mbərom a ja 'am ata nà, pa sla ahay dəkdek coy daw? ¹⁰ Didek a nà, a ja 'am ata bugol nà, anga manay a bidaw? Acəkan. Mə vinde a anga manay a wanahan. Do sa ga mer à guvo, tu do sa zlaɓ a ndaw a nà, ta ga mer su way ata nə tə ajalay nga saa njad way sa pa

* **9:9** Ca pə Tooktaaki Tawreeta 25.4.

ata bidaw? ¹¹ Mə đakak ikwen anan 'am a Mbərom nà, manay kawa đo sa casl way à guvo ata awan. Kak matanan nà, təde abay mi njad way sa pa à kwanay wa bidaw? ¹² Kak abay đo azar aya nà, cəved a tinen inde sa njad way sa pa pə kwanay wa cukutok nà, manay mi njad pikwen wa zal tinen bugol bidaw? Aya əna, mə ngəmak sa ga matanan bay, ma ban mbac, anga a nan umo nà, awan á van saray anà ləbara a Yesu Almasihu bay.

¹³ Kə sənən apan zle, đo sa ga mer su way ù doh sə mazlaḅ a Mbərom ahay nà, ta pa nà, way a ma var aya ù doh sə mazlaḅ a Mbərom ata bidaw? Aday asa, đo sə gəđan dundo anà way ahay anga Mbərom đukwen, ta rac sluwed sə way a tinen sə gəđan dundo ataya bidaw? ¹⁴ Matana re, đo sə đakan anan ləbara a Yesu mugom a anà đo ahay ataya nà, Bahay a mənuko a ja nà, ti pa way nə ti mer su way a tinen sa ga ata awan.†

¹⁵ Əna nen nà, nə bənak anan bitem anà 'am ata bay. Aday a nan sa ja đukwen, nə vinde nà, anga u no sə cəce kutok bay re. A'ay, suwan nà mac, ta sa saa cəce nà, na. Bina, ata ni i mba apan sə həran nga ĩ zek anga nan sabay. ¹⁶ A nan sa ja nà, ni həran nga ĩ zek anga sə đakay anan 'am a Mbərom bay. Anga ni đakay anan nà, tə bəlaray. Na sak a đakay anan bay ata đukwen, i buno đəvac re. ¹⁷ Abay á ga nə na ga mer su way ata sə bəlaray bay nà, wita ni cəce magwagway kutok. Aya əna, matanan bay. Sə vuro anan mer su way ata à alay inde nà, Mbərom awan. Anga nan, ni cəce awan bay. ¹⁸ Kak matanan cukutok nà,

† 9:14 Ca pə Mata 10.10; Lukas 10.7.

magwagway uno ï mer su way ata inde nà, maw? Ni ðakay anan læbara mugom ata nà, kəriya awan, mənǰəna sə cəce awan pu ðo wa. Təðe abay ni cəce magwagway pi mer su way ata awan, əna ni gan may sə cəce bay.

¹⁹ Abay à məndak wa nà, nen ǰile ðaw? A'ay! Na var anan nga uno kawa ǰile anga sa man zek anà ðo ahay fok, anga aday, â ga zek nà, ðo ahay bayak a tâ njad sa ðaf nga pə Yesu ite. ²⁰ Natiya kutok, mi njahay tə Yahuda ahay kawa nen Yahuda ahay, anga aday tâ təma Yesu kawa bahay a tinen. Tu ðo sə ðəfan apan anà Tawrita a Musa ahay nà, ni njahay tə tinen kawa nen nə ðəfan apan anà Tawrita a Musa ata re. Kwa â ga nà, bəlaray ni ðəfan apan anà Tawrita ata bay nà, ni ga matanan, anga aday tâ təma sa ðaf nga pə Yesu. ²¹ Tu ðo sa san Tawrita a Musa ahay bay ite, mi njahay tə tinen kawa nen ðo sa san Tawrita bay re, anga aday tâ təma sa ðaf nga pə Yesu. U no sa ja nà, ni ðəfan apan anà 'Am a Mbərom bay bay. Nə ðəfan apan anà 'am ana Almasihu adəka. ²² Tu ðo sa ðaf nga pə Yesu aday tinen bəle ataya ðukwen, mi njahay tə tinen kawa nen bəle awan, anga aday tâ njad məgala sə pərahan azar anà cəved a Yesu tə ðiðek awan. Natiya awan, ti zek uno nà, ni təra kawa ðo ahay fok, anga kwa kəkəma kəkəma ðukwen, nà njad sa tam anan ðo azar awan. ²³ Aday nà ga nə ma ma, na ga fok nà, anga aday læbara a Yesu mugom a â ta 'am, aday nà njad sə təma magwagway a Mbərom saa varan à ðo ahay ata awan.

²⁴ Kə sənən zle asanaw, ðo ahay bayak a ti haw aday sa njad a magwagway, əna saa njad sə dəzle pə

magwagway ata nə dō kərtektəkke. Kwanay həna dukwen, hiwen nə kawa dō saa njad magwagway ata re. ²⁵ Do sa gan may sa haw fok, a kəta anan nga anahan nə lele, anga aday â zalay dō ahay. Ata i njad magwagway sə ahaw anahan ata kutok. Əna magwagway anahan ata nə, a njahay bay. Way sa ndav bəse. Aya əna, mənuko nə, dī kəta anan nga a mənuko lele nə, anga sa njad anan magwagway sa ndav itəbay ata awan. ²⁶ Anga nan kutok, ni haw nə, ide zuhhwe pa 'am. Nen kawa dō sa nja gwiya kəliyya sa vad yugo zləszlas ata bay, əna ni car nə, pa wan sə gwiya wanahan. ²⁷ Ni kəta anan zek uno lele, anga aday â dəfo apan, bina nen dō sə dakan anan 'am a Mbərom anə dō ahay ata nə, nə sa təra nen a na slak sabay bay.

10

Pol a ga minje pə Isəra'ila ahay

¹ Mərak uno ahay, u no sa mak ikwen anan ayak à nga inde nə, way sə təra pə bije a mənuko ahay à kibe inde à alay a Musa sə njahan atan ahay pa 'am wa ata awan. Mbərom kə bak atan fok à mezeze sə mugudongudon anahan inde, aday fok a tinen a tə takasak à bəlay ata wa.* ² Tinen a fok, tə tərak kawa Musa a gan atan baptisma à mugudongudon ata inde, aday à bəlay ata inde re. Matanan tə tərak dō mə japay aya tə Musa kutok. ³ Tinen a fok ta pak way sa pa kərtek a, way sa pa sə dazay à mburom wa ata awan.† ⁴ Aday ta sak a'am kərtek a, a'am mbala a Mbərom sə varan atan ahay, a ngəzay

* **10:1** Ca pə Gurtaaki 13.21-22, 14.22-29. † **10:3** Ca pə Gurtaaki 16.4-35.

ahay à pəkərad wa ata awan.† Pəkərad a Mbərom sə varan atan ata nà, winen Yesu Almasihu, do sa taa lagay atan ata awan. ⁵ Tə winen ata təke dukwen, zek məduwen a su do kà zlak anan à nga à Mbərom bay. Anga nan, tə məcak à kiɓe inde tololo pa man pa man. §

⁶ Natiya kutok, à way a mə təra ataya inde nà, sumor a nà, sənuko wa way inde. A nan sə dakak uko anan nà, mənuko dukwen dâ sa ga ide pə way lelibay aya kawa tinen sa taa ga ataya sabay.*

⁷ Anga nan kutok, kâ dəfen anan apan anà pəra ahay, kawa azar su do a tinen aya sə dəfan ahay apan ata bay. Deftere a Mbərom a ja nà: «Do ahay tə njahay sa pa way, aday tə slabak sə gəslen pa 'am anà pəra kutok.†» ⁸ Aday, mənuko dukwen, dâ sa ján uho kawa azar su do a tinen aya sa taa ga ata bay re. Bina Mbərom kə vədək atan à luvon kərtek inde, abaslay sə do ahay i ga mbulo kwa kuro cew nga maakan (23,000).‡ ⁹ Aday asa, mənuko dukwen, dâ sa jugwar 'am pə Bahay Mbərom wa anga sa ca panan mazan kawa azar su do a tinen aya sa taa ga ata bay re. Bina, dədew ahay tə rəcak atan, tə məcak. ¹⁰ Aday asa re, mənuko dukwen, dâ gədan azar anà Mbərom kawa azar su do a tinen aya sa taa ga ata bay re. Bina maslay a Mbərom a sa taa vad do ata kə lizek atan.

¹¹ Natiya kutok, Mbərom a ga anan way ataya nà, anga aday dâ san wa way à minje sə way ataya wa. Tə vinde anan way ataya dukwen, anga aday

† **10:4** Ca pə Limle 20.8-11. § **10:5** Ca pə Limle 14.16, 23, 29-30.

* **10:6** Ca pə Limle 11.4, 34. † **10:7** Ca pə Gurtaaki 32.6. ‡ **10:8** Ca pə Limle 25.1-9.

đâ san pi zek mənuko đo sə biten anaya pə uho mədakwidok a anan nà, đâ ga way ataya sabay.

¹² Matanan, đowan a kə bayakak winen tə mægala à cəved a Mbərom inde nà, á gan ngatay i zek, bina i sa zluwe à cəved ata wa. ¹³ Ubor sə way sa njak kwanay ataya nà, a tan à nga anà kuwaya fok. Aya əna Mbərom nà, winen inde bəse tə kwanay, i mak ikwen zek. I mbəsakan kwanay à 'am anà ubor sə way ataya zal mægala a kwanay bay. Ubor sə awan a kə njəkak kwanay nà, winen a i varak ikwen mægala sə đəma anan aday i tak ikwen cəved sə takas wa.

Ki gen pəra sə awan sabay

¹⁴ Natiya kutok, car uno ahay, u no sa jak ayak nà, kī gen pəra sə awan sabay jiya awan. ¹⁵ Na san zle, kwanay sə sləne 'am uno ataya nà, đo ma san way aya coy. Anga nan, jilen pa 'am a nen sa jak ikwen ayak anaya aday. Na jak ikwen ayak nà, 'am lele đaw, kabay 'am lelibay a đaw? ¹⁶ Ni ga minje ta sa pa way sa pa cəncan a aday. Da sa way à gəsa'am wa pə kərtek a ta sə ngəran à Mbərom nà, đə japay ata nà, tə mez a Yesu Almasihu bidaw? Aday đâ pa tapa sə pen pə kərtek a nà, đə japay ata nà, ti zek a Yesu Almasihu a re bidaw? ¹⁷ Tapa sə pen nà, kərtek. Aday mənuko a bayak ata nà, mənuko a fok đə japay kərtek, anga đâ pa nə tapa sə pen a kərtek ata awan.

¹⁸ Ni ga minje tə Isəra'ila ahay re asa aday. Tinen nà, ta taa waslay way anga Mbərom. Aday đo sa rac sluwed sə way ataya nà, tinen mə japay a tatə Mbərom a asanaw?

¹⁹ Matanan, u no sa ja nə maw? Tə waslak anan way anà pəra nà, ta ga nə way đidek a đaw? Kabay

zek a pəra aday nà, ma à dōwan sumor a bugol anaw? ²⁰ Awan a dōwan sumor a bay. Aya əna, sənen apan, way a tinen a sə waslay ata nà, tə varan anan anà setene ahay, bina anà Mbərom bay. Anga nan kutok, u no kâ jipen tə setene ahay bay.

²¹ Matanan, ki sen way à gəsa'am a Bahay a mənuko wa, aday ki sen way à gəsa'am sə setene ahay wa re, cew miya nà, i ga zek bay. Matana asa re, ki pen way sa pa ana Bahay a mənuko, aday ki pen way sa pa mbala ana setene ahay re, cew miya nà, i ga zek bay re asanaw? ²² Kabay, a nak uko sə jugwar 'am pə Mbərom wa, aday à ga puko mivel daw? Də zalay anan tə məgala daw?

Gen way sa man zek à dō azar aya ata awan

²³ Azar su dō a kwanay ahay ta ja nà: «Cəved inde sa ga kwa ma fok.» Acəkan, əna way ahay fok ti ma zek bay. Ta ja asa: «Cəved inde sa ga kwa ma fok.» Acəkan, əna way ahay fok ti man zek à dōwan pə cəved sə pərahan azar anà Mbərom bay. ²⁴ Dōwan à sa ga way sa man zek anà nga anahan taayak bay. A ga nə way sa man zek anà dō azar aya awan. ²⁵ Ki ten anan à nga à sluwed à lumo cəna, sukumen. Kâ sa cəcihen sa jəka sluwed a nay awanaw bay jiga awan. Rəcen, kâ sa jilen awan bay. ²⁶ Anga mə vinde à Deftere a Mbərom inde nà: «Daliyugo tə way a uda ataya təke fok nà, sə lavan nga nə Mbərom Fetek.Ş»

²⁷ Minje a nà, dō sə pəra kə ngamak anak ayak pə way sa pa àga winen, aday kə təmahak sa zla nà, way anahan saa varak ata fok, pa! Kâ sa jalay

awan bay jiga awan. ²⁸ Əna dowan a kâ sak a đakak anan: «Həna anan nà, sluwed sə way mə waslan a anà pəra» nà, wita kâ rac bay. Bina, ka sak a rac nà, ki nes anan abayak nga. ²⁹ Nə bayak nə pə abayak nga ana dowan ata awan, bina pə abayak nga anak itəbay.

Aya əna, na jak kâ rac bay nà, angamaw? Kak nə rəcak sluwed, aday dō i ma nga sə guđo apan azar nà, ata cəved a mə vuro a sa pa way ahay fok ata kə nəsek kutok biđaw? ³⁰ Na pak way ta sə ngəran ayak à Mbərom nà, coy, bina dowan i guđo apan azar nà, angama asa anaw?

³¹ Anga nan kutok, kwa kwanay apan ki pen way, kwa kwanay apan ki sen awan a, aday kwa kwanay apan ki gen nə ma ma fok cəna, gen way ahay fok nà, anga aday dō ahay tē həran nga à Mbərom. ³² Kâ si gen way sə zluwe anan dō ahay à cəved a Mbərom wa bay: kwa tinen Yahuda ahay, kwa tinen Yahuda ahay bay, kwa tinen nə dō sa đaf nga pə Yesu ahay đukwen, kâ zluwen dowan à cəved a Mbərom wa bay. ³³ Gen way ahay fok nà, kawa nen. Nen nə pəlay sa ga nə way aday â zlan à nga anà kuwaya fok ata awan. Ni ga way fok nà, nə bayak pi zek uno a aday bay, əna nə bayak nə pə dō ahay adəka, aday tâ tam ite.

11

¹ Pərihen anan azar anà azla uno, kawa nen a đukwen nə pərahan azar anà azla a Yesu Almasihu ata awan.

Atə mungol tə uwar pa 'am a Mbərom

² Nen apan ni varak ikwen ayak zlangar, anga kwanay apan ki bayiken upo kwa siwa fok, aday

kwanay apan ki pərihen anan azar anà way uno sə tətakak ikwen anan ata awan. ³ Aya əna, u no sənen anan way a həna anaya aday: Pa nga sə do mungol a fok nà, Yesu Almasihu winen nga awan. Pa nga su do uwar a đukwen, mungol winen nga awan. Aday pa nga ana Yesu Almasihu a ite nà, Mbərom winen nga awan.

⁴ Kak do mungol a winen apan i ga amboh, kabay winen apan i man anan 'am a Mbərom anà do ahay nà, â sa đaf awan à nga inde bay, bay nà, wita kə kədiyek anan Bahay anahan. ⁵ Aya əna, uwar ite, kak winen apan i ga amboh, kabay winen apan i man anan 'am a Mbərom anà do ahay nà, â ban way à nga inde. Kà sak a ban way à nga inde bay nà, ata kə kədiyek anan bahay anahan ite re. Wita a ga kawa winen ma fad nga awan. ⁶ Kak aday uwar kə banak way à nga inde bay nà, â fad nga kwa! Wita cara cara ta sa fad nga daw? Kak agad sibək kabay afad nga a gan waray nà, â ban way à nga inde. ⁷ Mungol ite nà, â đaf awan à nga inde bay, anga Mbərom a ndakay mungol nà, â ga minje tə winen awan, aday i ka anan mazlaḅ a Mbərom awan. Əna uwar ite nà, i ka anan mazlaḅ a do mungol awan. ⁸ Bina Mbərom a ndakay do mungol a nà, tə sluwed si zek su do uwar a bay. Əna a ndakay do uwar a adəka nà, tə sluwed si zek su do mungol awan. ⁹ Aday Mbərom a ndakay do mungol a nà, anga uwar bay, əna a ndakay uwar anga do mungol a bugol. ¹⁰ Anga nan kutok, uwar â ban way à nga inde sə đakay anan a đəfan apan anà bahay anahan, aday anga maslay a Mbərom ahay re.

¹¹ Aday abay, pə mənuko do a Bahay Yesu ahay

nà, uwar ahay tə njahan pə alay wa anà mungol ahay, aday mungol ahay dukwen tə njahan pə alay wa anà uwar ahay ite re. ¹² Anga, kwa abay á ga nà, Mbərom a ndakay uwar tə sluwed si zek a mungol dəp nà, həna sə wahay mungol ahay dukwen, uwar ahay re. Aday sə ndakay way ahay fok nà, Mbərom awan.

¹³ Bayiken apan à wulen a kwanay inde aday. Pə kwanay nà, uwar i gan amboh à Mbərom mənəna sa ban way à nga inde nà, lele daw? ¹⁴ Aday pə mungol ite nà, do ahay kwa aha fok ta san zle, a njahay tə sibcek a à nga inde njəwewewe nà, lelibay. A ga waray. ¹⁵ Cəkəbay, pə uwar ahay ite nà, sibcek inde apan gəsefgəseffe nà, a varan mazlaḅ adəka bugol. Bina sibcek inde pə uwar a matana nà, a təran kawa way ma ban a à nga inde.

¹⁶ Aday kà nak anan à dowan a sa ja 'am pa 'am a anan hwiya apan nà, á san nə manay mə njadak cəved maza ibay. Do a Yesu ahay kwa aha dukwen tə njadak cəved maza ibay re.

Way sa pa cəncan awan

¹⁷ Pa 'am a hinen inde ata nà, ni varak ikwen ayak apan zlangar sabay kutok. Anga kə hilen nga sə həran nga anà Mbərom nà, ki gen way lelibay awan. Ahalay nga a kwanay ata winen apan i ma kwanay à dəḅa, bina a mak ikwen zek sa zla pa 'am bay. ¹⁸ Mama'am a aday nə sləne nà, à man sə ahalay nga a kwanay ahay nà, kwanay mə gəzla zek aya awan. Aday nen nə jalay nà, i ga nə matanan acəkan. ¹⁹ Aday abay, kak agəzla zek inde à wulen a kwanay ibay nà, ti i san wa do sa daw nga pə Yesu a tə didək aya nà, kəkəməw?

²⁰ A alay a kə hilen nga sa pa way cəncan a nà, ki pen nə mbala a Mbərom sa gan may ata bay.

²¹ Anga kuwaya a haw nà, sa pa way a anahan a sa nay anan ahay agay wa ata awan. Ata dō azar aya ma rah aya awan, mə vaway nga aya awan re, aday dō hinen ahay tinen apan ti mac ta may pə cakay a tinen à man ata asa re. ²² Kak a nak ikwen sa naa ga matana nà, ki pen way sa pa agay wa bidaw? A nak ikwen sə kədəy anan ahalay nga su dō a Yesu ahay daw? A nak ikwen sə pəkan waray i idə inde anà dō mətawak aya kələdaw? Həna nà jak ikwen nə ma kutok anaw? Nê ngərak ikwen apan daw? A'ay! Ni ngərak ikwen apan bay jiga awan.

²³ Way a nen sə dəkak ikwen anan ata nà, nə tətak pə Bahay a mənuko wa. Sə luvon a aday ti i ban anan Bahay a mənuko Yesu ata nà, a gəba tapa sə pen, ²⁴ a ngəran ayak anà Mbərom, a gəzla anan i zek wa. A wa: «Həna anan nà, zek uno awan, ma var a à yime a kwanay inde ata awan. Kà ti gen matanan à wulen a kwanay anga sə jalay pi nen.»

²⁵ Matana asa re, pə dəba a way a tinen sa pa ata wa, a gəba gəsa'am, a varan atan anan, a ja, a wa: «Tə gəsa'am a anan nà, Mbərom a ban 'am wiya tə dō ahay. A ban 'am a nə tə mez uno awan. Kwanay apan ki ta hilen nga aday ki ta sen wa way nà, kà ti gen matanan anga sə bayak pi nen.» ²⁶ Matanan kutok, à alay a kwanay apan ki pen tapa sə pen a anan, aday ki sen way à gəsa'am a anan wa nà, ata kwanay apan ki dīken anan ləbara sə amac a Bahay a mənuko Yesu, hus pə luvon anahan a saa may ata awan.

²⁷ Anga nan kutok, kak dōwan a kà pak tapa sə pen a Bahay a mənuko aday kà sak way à gəsa'am

anahan wa mənʒəna sə gəzlan alay pi zek wa anà way sə mivəl anahan aya nà, wita kà gak ines pi zek a Bahay a mənuko tə mez anahan. ²⁸ Natiya, kuwaya â gəzlan alay pi zek wa anà way sə mivəl anahan aya lele aday. Kak awan ibay nà, ata i mba apan sa pa tapa sə pen ata aday i sa sa way à gəsa'am ata wa kutok. ²⁹ Kak dōwan a kà sak a pa tapa sə pen ata aday kà sak a sa way à gəsa'am ata wa mənʒəna sə bayak pi zek a Bahay a mənuko nà, wita kà gak ines, Mbərom i ga apan mivəl. ³⁰ Anga nan kutok, dō ahay bayak a à wulen a kwanay inde tə slahak à dəvac inde, aday bayak a tə tərak à məndak, aday azar aya dukwen tə məcak re. ³¹ Abay dē gəzlan ahay alay pi zek wa anà way sə mivəl a mənuko ahay lele aday dī sa pa way ata nà, Mbərom i kəta mənuko matanan bay. ³² Aya əna, Mbərom a kəta mənuko nà, wita a dəkak uko anan wurwer, anga aday dā sa slahay à sariya anahan inde pə kərtek a dənam tu dō sə daliyugo ahay bay.

³³ Natiya kutok, mərak uno ahay, kə hilen nga saa pa way nà, ben zek ahay aday. ³⁴ Kak dōwan a, may a han apan nà, â pak ayak way agay wa aday. Matanan, ahalay nga a kwanay i gəbək ikwen ahay sariya a Mbərom sabay. Pa 'am azar aya nà, ben nen a ni zlak ayak àga kwanay a aday, ata ni sa ndav a wa 'am azar aya kutok.

12

Mərīke ana Apasay a Mbərom sə gəzlan anà dō ahay

¹ Matanan kutok, mərak uno ahay, pa 'am sə məgala ana Apasay Cəncan a sə varan anà dō ahay

ata nà, u no kê gəzlen anan alay pi zek wa sa san anan nə lele. ² Kə sənən apan zle, à alay a kə tərən do a Yesu ahay fan bay ata nà, kə pərihen anan ahay azar anà pəra a kwanay ahay cara cara. Pəra a kwanay ataya nà, way ma mac aya awan, əna ta rak ikwen ahay mindel sə pərahan atan azar. ³ Anga nan kutok nà, gəzlen anan alay pi zek wa lele. Kak dōwan a nà, Apasay a Mbərom inde à winen inde nà, i mba apan sa ja: «Mbərom â tahasl anan Yesu» daw? Aday kak dōwan a kà jak: «Yesu winen Ba Məduwen» nà, Apasay Cəncan a inde à winen ibay nà, i mba apan sa ja matana daw?

⁴ Məgala ana Apasay a Mbərom sə varan anà do ahay nà, inde tə cəved ahay cara cara, əna Apasay ata nà, winen kərtektəkke. ⁵ Aday mer su way a Ba Məduwen sə varan anà do ahay inde cara cara re, əna Bahay a inde nà, Yesu a kərtektəkke. ⁶ Matana re, cəved sa ga mer su way aya inde cara cara, əna sa ga mer su way ataya fok, aday à tinen inde fok nà, Mbərom a kərtektəkke. ⁷ Mbərom a ka anan məgala ana Apasay Cəncan a à kuwaya inde nà, anga aday kuwaya â man anan zek anà do ahay fok.

⁸ Matana kutok, anà do kərtek awan, Apasay Cəncan a a varan məgala sa ja 'am nə tə kəlire. Anà do hinen, Apasay ata kərtek awan, a varan məgala sa ja 'am tə asan way awan. ⁹ Anà do hinen, Apasay ata kərtek a a varan məgala sa daf nga pə Yesu anga sa ga way ahay fok. Anà do hinen, Apasay ata kərtek a a varan məgala sa mbar do dəvac aya awan. ¹⁰ Anà do hinen, a varan məgala sa ga way masuwayan aya awan. Anà do hinen, a varan məgala sa man anan 'am a Mbərom anà do

ahay. Anà dō hinen, a varan mægala sə gəzlan alay pi zek wa anà Apasay Cəncan a tə apasay lelibay aya awan. Anà dō hinen, a varan mægala sa ja 'am ta 'am su kon aday a san bay ata awan. Aday anà dō hinen kutok, a varan mægala sa man anan anà dō ahay 'am ataya awan. ¹¹ Mægala sə way ataya fok nà, sə varan atan anan nə Apasay ata kərtektəkke. A varan anà kuwaya, kawa sa zlan à nga anà winen awan.

Zek nà, hawal aya inde apan cara cara

¹² Cuko pə minje si zek aday. Zek su dō nà, kərtek, əna hawal ahay inde apan bayak awan. Aya əna, kwa hawal si zek ahay inde apan bayak a təkede nà, winen nə zek kərtek a hwiya. Aday zek a Yesu Almasihu dükwen, matana re. ¹³ Anga, à alay a dā ga baptisma nà, mənuko fok, kwa Yahuda ahay, kwa dō su kon azar aya awan, kwa dōwan a nə bīle, kwa dōwan a nə bīle a bay, Mbərom a gak uko ahay baptisma tə Apasay Cəncan a kərtektəkke, sə təra mənuko fok zek kərtek awan. Aday mənuko fok dā rah nə tə Apasay Cəncan ata kərtek a re.

¹⁴ Ayaw, zek su dō cəna, hawal kərtektəkke itəbay, əna hawal si zek ahay inde apan bayak awan. ¹⁵ Matana kutok, kak saray i ja: «Nen hawal si zek bay, anga nen alay bay» nà, i təra hawal si zek bay anga nan kutok dāw? ¹⁶ Aday kak sləmay i ja: «Nen hawal si zek bay, anga nen ide bay» nà, i təra hawal si zek bay anga nan cara dāw? ¹⁷ Kak abay zek fok ide a dəkdek mənjenja sləmay nà, i sləne way ta maw? Kabay, kak zek fok sləmay a dəkdek mənjenja cəen nà, i rəbas way ta maw?

¹⁸ Aya əna, Mbərom a ndakay do nà, tə hawal si zek anahan aya fok, aday a zav atan pi zek tə cəved a kawa sa zlan à nga ata awan. ¹⁹ Bina, kak zek fok, winen hawal si zek kərtektəkke nà, ata winen zek mba daw? ²⁰ Matana bay jiga awan. Pi zek su do cəna, hawal si zek ahay inde cara cara bayak awan, əna zek a nà, kərtektəkke hwiya.

²¹ Anga nan kutok, ide i mba apan sa jan anà alay: «Na gak may bay», kabay nga i mba apan sa jan anà saray ahay: «Na gak ikwen may bay» nà, i ga zek bay. ²² Adəka bay, hawal si zek aya aday da ca patan kawa bəle aya ata nà, da gan atan may tə mindel bugol. ²³ Aday hawal si zek azar aya, aday da ca patan nə tinen way ma ga waray aya ata nà, da gan atan nga tə mindel. Aday hawal si zek azar aya, aday da ngam dowan â canan atan bay ataya nà, də ndakay patan man bugol nə lele. ²⁴ Əna hawal si zek aya aday ta gak uko waray itəbay ataya nà, ta gan may dē ndakay patan man itəbay. Matanan, Mbərom a ndakay zek su do nà, a varan zlangar bugol nà, anà hawal si zek aday abay tə varan atan zlangar bay ataya awan. ²⁵ A ga matanan nà, anga aday zek â gəzla bay, aday hawal si zek ahay fok tâ man zek i zek ahay. ²⁶ Kak hawal si zek a kərtek a, winen à dəcə inde nà, hawal si zek azar aya fok, tinen à dəcə inde re bidaw? Aday kak tə varak anan zlangar anà hawal si zek a kərtek a nà, hawal si zek azar aya fok ti taslay mivəl pə kərtek a tə winen ata bidaw?

²⁷ Kwanay nà, zek ana Yesu Almasihu. Kuwaya fok, winen hawal si zek ana Yesu a kutok. ²⁸ Matana awan, à wulen su do a Yesu ahay inde nà, Mbərom kə ndirek anan do ahay pi mer su way

anahan pə mədire pə mədire: mama'am awan, a daf do maslan ahay; mə slala cew awan, a daf do maja'am anahan ahay; mə slala maakan awan, a daf do sə tətakan anan way anahan ahay anà do ahay. Aday a daf do sa ga way masuwayan aya awan, do tə mægala aya sa mbar do ahay, do sa san sa man zek à do ahay ahay, do sa lavan nga anà way ahay, aday tu do sa ja 'am ta 'am su kon aya aday ta san bay ataya awan. ²⁹ Do ahay fok nà, tinen do maslan ahay daw? Do ahay fok, tinen do maja'am a Mbərom ahay daw? Kabay do ahay fok, tinen do sə tətakan anan way a Mbərom ahay anà do ahay daw? Do ahay fok, tinen ti ga way masuwayan aya daw? ³⁰ Do ahay fok, ti njad mægala sa mbar do daw? Do ahay fok, ti ja 'am ta 'am su kon aya aday ta san bay ataya daw? Kabay do ahay fok, ti san sa man anan 'am ataya anà do ahay daw? ³¹ Natiya kutok, gen anan may sa njad mægala sə way lele aya pə Mbərom wa.

Matanan, həna ni dəkak ikwen anan cəved sə azla lele a sə zalay azar aya fok.

13

Mazlaḡ ana asan zek

¹ Kwa abay â ga nà, na mba apan sa ja 'am su kon aya aday na san bay ataya awan, kabay na mba apan sa ja 'am ana maslay a Mbərom ahay zle dəp nà, kak asan zek inde upo ibay nà, wita nə tərak way sə bəbal awan kəriya ata awan. Nə tərak kawa njamde mə laway a sa ndar nday nday ata, kabay kawa kəcawar sa fa siy siy siy ata awan. ² Kwa abay â ga nà, mægala uno inde sa man anan 'am a Mbərom anà do ahay, aday na san way

ahay zle fok, kwa way mi der aya mbala Mbərom ata dukwen, kwa abay â ga nə adaf nga uno pə Mbərom inde i mba apan sə hədek anan bəzlom ahay dəp nə, ata kak asan zek inde upo ibay nə, nə tərak dō kəriya awan. ³ Aday kwa abay â ga nə, nə gəzlan anan zlile uno fok anà dō ahay, kwa abay â ga nə, ni ngam sa var a zek uno aday tâ vak nen dukwen, aday kak asan zek inde upo ibay nə, ni njad anan maw?

⁴ Do tə asan zek a cəna, a gan ngatay anà way ahay fok, a gan sumor anà dō ahay, a ga ide pə way su dō itəbay, a zlapay awan itəbay, a həran nga i zek bay. ⁵ Do tə asan zek a cəna, a ga way sa ga waray itəbay, a pəlan way anà nga anahan a dəkdek itəbay, a ga mivəl itəbay, aday a halay ines sə dō ahay itəbay re. ⁶ Do tə asan zek a cəna, a taslay mivəl tə way lelibay aya itəbay, əna a taslay mivəl adəka nə, tə didek. ⁷ Do tə asan zek a cəna, a səmen anà way ahay kwa siwa fok, a dəfan nga pə Mbərom kwa siwa fok, a dəfan ide anà way a Mbərom kwa siwa fok, aday a tavay njənjən kwa siwa fok.

⁸ Asan zek nə, a ndav itəbay. Aya əna, 'am sa man anan 'am a Mbərom à dō ahay ataya nə, ti i ndav. Aja 'am ta 'am su kon aday ka san bay ataya nə, ti i ndav. Aday asan way ahay dukwen, ti i ndav re. ⁹ Həna dā san anan way ahay fok fan bay, aday 'am a Mbərom a mənuko sa man anan anà dō ahay ataya dukwen, də sənək a fok coy fan bay re. ¹⁰ Əna, alay a kə slak Mbərom kə kak uko anan didek sə way ahay fok nə, way a ma ndav a fok bay ataya ti lize.

¹¹ A alay a nen gwaslay aya mba nə, na ta ja 'am kawa gwaslay ahay, nə bayak way dukwen kawa

gwaslay ahay, nə sləne way ahay kawa gwaslay ahay re. Əna à alay aday nə sənək nga uno coy ata nà, nə mbəsakak way sə gwaslay ahay kutok. ¹² Həna nà, da ca pə way ahay nə kustehtehhe, kawa do a ca ide à malam mənjeroh a inde ata awan. Əna azanan pa 'am nà, di i canan à way ahay fok nə ide cer wa kutok. Həna nà, na san way ahay cərah a fan bay. Azanan pa 'am nà, ni san anan way ahay fok cərah, kawa ana Mbərom sa san nen cərah ata awan.

¹³ Aday həna kutok nà, way ahay inde maakan, ti ndav itəbay: adaf nga pə Mbərom, adəfan ide anà way a Mbərom, aday asan zek. Əna sə zalay way azar ataya nà, asan zek a kutok.

14

Ləbara sa man anan 'am a Mbərom anà do ahay

¹ Rəzlen anan à nga wa sa ga way sə asan zek tə do ahay. Aday gen anan may sa njad məgala ana Apasay Cəncan a sə gəzlan anà do ahay ata tə mivel kərtək awan. Gen anan may jiya nà, anà məgala sa man anan 'am a Mbərom anà do ahay. ² Do sa ja 'am ta 'am su kon aday winen a sləne bay ataya nà, a jan nə anà Mbərom dəkdək, bina anà do ahay bay, anga dowan a sləne 'am ataya bay. Winen a ja nà, pə way a Mbərom mi der aya tə məgala sə Apasay Cəncan awan. ³ Aya əna, do winen apan i man anan 'am a Mbərom anà do ahay nà, a varan atan gədan, a man atan anan mivel u doh, aday a man atan zek sa har à 'Am a Mbərom inde. ⁴ Do winen apan i ja 'am ta 'am su kon aday a san bay ata nà, a varan gədan nà, anà zek anahan a vərre. Aya əna, do sa man anan 'am a Mbərom anà do

ahay nà, a varan gədan anà dɔ a Yesu mə halay nga ataya kəzlek.

⁵ Nen na gan may nà, dɔ ahay fok tã mba apan sa ja 'am ta 'am su kon aday ta san bay ataya awan, əna na gan may kə zalak nà, dɔ ahay tã mba apan sa man anan 'am a Mbərom anà dɔ ahay adəka aday. Kak dɔwan a inde i ja 'am ta 'am su kon aday a san bay ata nà, sumor a nà, dɔ hinen á ga inde sa man anan anà dɔ ahay ta 'am su kon aday tə sləne zle ata awan, anga sə varan gədan anà dɔ a Yesu a mə halay nga ataya awan. Kak matana bay nà, aman anan 'am a Mbərom anà dɔ ahay nà, a zalay aja 'am ta 'am su kon aday dɔ ataya ta san bay ata awan.

⁶ Matana kutok mərak uno ahay, kak ni zlak ayak əga kwanay aday ni jak ikwen 'am nə ta 'am su kon aday kə sənən bay ata nà, i mak ikwen zek nə kəkəməw? Sumor a nà, ni zlak ayak əga kwanay nà, ni dəkak ikwen anan way a Mbərom mi dər aya awan, kabay ni dəkak ikwen anan asan way pə Mbərom, kabay ni mak ikwen anan 'am a Mbərom, kabay ni tətakak ikwen anan way. Kak na gak matanan bay nà, ata na mak ikwen zek a dɔw?

⁷ Bayiken pə minje sə way sə gəsle ahay aday, way kawa atə ndərloy tə gənjaval. Kak ta fak a way ataya tə mərike a bay nà, dɔ sə gərav ahay ti mba apan sa san ara sə way ataya aday sə gərav apan dɔw? ⁸ Aday kak dɔ sa ján pə cicək anga vərəm kə fak anan tə cəved a bay nà, waya i lavan zek anà aga vərəm a anaw? ⁹ Minje ata pə kwanay dɔkwen matana re. Kak ki jen 'am aday a sləne zek bay nà, dɔwan i san 'am a kwanay ata bay asanaw? Aday

ata 'am a kwanay ata kè tərak 'am kəriya kutok bidaw? ¹⁰ 'Am su kon ahay inde bayak a cara cara pə daliyugo. 'Am ataya fok, dō su kon ataya nə tə sləne ike. ¹¹ Kak dōwan i jo 'am ta 'am aday nə sləne bay ata nà, mə tərak pi zek kawa mədurlon ahay. ¹² Pə kwanay dukwen matana re. Ki rəzlen anan à nga wa tə mindel sə pəlay məgala ana Apasay Cəncan a sə gəzlan anà dō ahay ataya awan. Way ata nà, way lele awan. Aya əna sumor a nà, pəlen məgala ana Apasay Cəncan a sa man zek anà dō a Yesu ahay sa har à 'am anahan inde.

¹³ Anga nan kutok, dō sa ja 'am ta 'am su kon aday a san bay ataya nà, â ga amboh anga aday Mbərom â varan məgala sa man anan 'am ataya anà dō ahay ta 'am su kon aday tə sləne zle ata awan. ¹⁴ Kak nen apan ni ga amboh ta 'am aday na san bay ata nà, apasay uno winen apan i ga amboh acəkan, əna à abayak nga uno inde nà, nə slənek awan bay. ¹⁵ Wita ni ga nə kəkəməw? Ni ga amboh à apasay uno inde, aday u no sa ga amboh tə abayak nga uno re. Ni zambad a Mbərom à apasay uno inde, aday u no sə zambad a Mbərom tə abayak nga uno a təkə re.

¹⁶ Kak iken nà, iken apan ki ngəran anà Mbərom ta 'am su kon aday ka san bay ata nà, hinahibay dō sə uho ahay ti zlak ayak à wulen a kwanay nà, ti i mba apan sə təma amboh a kwanay «Amen*» nə kəkəməw? Bina dō ataya ta san way anak a sa ja ata bay asanaw. ¹⁷ Kwa â ga nà, iken kə ngəran anà Mbərom nə tə didek awan, kak dō ahay tə slənek bay nà, i man atan zek bay.

* **14:16** Amen a nan sa ja nà: «Ayaw, â təra matana acəkan!»

¹⁸ Nen aday nà, ni ngəran anà Mbərom anga nə njadək məgala sa ja 'am su kon aya aday na san bay ataya, zal kwanay fok. ¹⁹ Kwa á ga matana dəp nà, à wulen su dó a Yesu ahay inde nà, u zlo à nga sa ja 'am ahay dára aday dó ahay ta san zle ata anga sə tətakan atan anan way. Wita nà, a zalay sə vəved 'am ahay mbulo kuro (10,000) aday dó ahay ta san bay ata awan.

²⁰ Mərak uno ahay, kə bayiken way ahay kawa kwanay gwaslay ahay bay. Təren adəka nà, dó ma san nga aya awan. Aya əna, pa sa ga huwan nà, təren kawa kwanay gwaslay cacədew aya kutok, anga tinen ta ga huwan itəbay. ²¹ 'Am mə vinde a inde à Deftere a Mbərom, a wa:

«Mbərom Fetek a ja nà:

“Ni naa jan 'am ù dó a anaya nà, ta 'am su kon aday ta san bay ata awan,

ni jan atan anan tə dungo sə mədurlon ahay.

Əna tə winen ata təke dukwen, ti ngam sə pəkan sləmay anà 'am uno bay.†”»

²² Matana kutok, aja 'am ta 'am su kon aya aday dowan a san bay ata nà, a kan anan way anà dó sa daf nga pə Yesu bay ataya awan, bina anà dó a Yesu ahay ite sabay. Aya əna, aman anan 'am a Mbərom anà dó ahay nà, anga dó a Yesu ahay adəka, bina anga dó sa daf nga pə Yesu bay ataya bay. ²³ Natiya, kak kwanay dó a Yesu ahay kə hilen nga, aday fok a kwanay a, kwanay apan ki jen 'am ta 'am su kon aya aday dowan a san bay ataya nà, dó sa daf nga pə Yesu aday a san awan bay ata kabay dó sə uho kə sak a zlak ayak à wulen a kwanay inde nà, i ja, nga

† 14:21 Ca pə Esaaya 28.11-12.

a vawak ikwen, bidaw? ²⁴ Aya əna, kak kwanay a fok ki men anan anan 'am a Mbərom à dō ahay ta 'am su kon aday tə sləne zle ata nà, dō sa đaf nga pə Yesu aday a san awan bay ata kabay dō sə uho kà sak a zlak ayak nà, i sləne 'am a Mbərom, aday ata i san pə ines anahan ahay, i yam apan kutok. ²⁵ Way anahan sə bayak mi đer aya à mível inde ataya ti kay zek uho kutok. Matanan i dukwen gərmec ù vo anà Mbərom duboz, i həran nga ta sa ja Mbərom inde à wulen a kwanay acəkan!

Way təde sa ga à man sə ahalay nga su dō a Yesu ahay ata awan

²⁶ Matanan kutok, mərak uno ahay, nà jak ikwen ayak həna nə ma asa anaw? A alay sə ahalay nga a kwanay ahay cəna, dō kərtek i ga ara, dō hinen i tətakan anan way anà dō ahay, dō hinen i đakan anan way ana Mbərom mi đer aya anà dō ahay, dō hinen i ja 'am ta 'am su kon aday a san bay ataya awan, aday dō hinen i man anan 'am ataya anà dō ahay. Aya əna, way a kwanay sa ga ataya nə, gen atan fok nà, anga aday â man zek anà dō a Yesu ahay sa har pə cəved a Mbərom.

²⁷ Pa 'am sa ja 'am ta 'am su kon aday dō ahay ta san bay ataya nà, mbiken anan cəved anà dō ahay cew tâ ja, â sa zalay pə dō ahay maakan wa bay. Do ataya nà, tâ ja 'am ataya dukwen, pə məmbire pə məmbire. Aday dō sa man anan 'am ataya anà dō azar aya dukwen, â ga inde re. ²⁸ Kak dowan inde sa man anan 'am ataya anà dō ahay ibay nà, suwan, à wulen ana dō a Yesu ahay nà, dō sa ja 'am ataya tē njahay way a tinen tete. Sumor a nà, tâ ja

'am ataya nà, kuwaya anà nga anahan, aday anà Mbərom cəna coy.

²⁹ Pa 'am ana dō sa man 'am a Mbərom anà dō ahay nà, dō ahay cew, maakan tâ ja, aday dō azar aya tâ pak sləmay sə cəcal anan pi zek wa lele, ta ma anan nà, 'am a Mbərom a acəkan daw. ³⁰ Kak dōwan winen apan i jan 'am anà dō ahay, aday Mbərom kə dakak anan anan way anà dō hinen à wulen a kwanay inde nà, dō mama'am ata â mbəsak sa jan 'am anà dō ahay, anga aday dōwan a mə slala cew ata â ja 'am a kutok. ³¹ Ayaw, cəved inde anga kwanay a fok sa man anan 'am a Mbərom anà dō ahay, əna jen anan nə pə məmbire pə məmbire, anga aday kwanay a fok kə njiden atətak way lele aya awan, aday kə viren anan gədan anà zek ahay. ³² Dō aday məgala inde apan sa man anan 'am a Mbərom anà dō ahay nà, i mba apan sə lavan nga anà məgala ata re. ³³⁻³⁴ Mbərom aday nà, way ma ga a tə cəved a bay cəna, a zlan à nga itəbay. A gan may nà, njahuko səkəffe à zay inde.

Matanan, à man sə ahalay nga ana dō a Yesu ahay inde nà, uwar a kwanay ahay dukwen tâ njahay à səkəffe inde, kawa ana uwar ahay sa ga à wulen su dō a Yesu ahay inde kwa aha ataya awan. Tâ ja 'am bay, anga cəved a tinen inde sa ja 'am ibay. Sumor a nà, tâ ma nga a tinen à məndak, kawa ana Deftere a Mbərom sa ja. ³⁵ Kak a nan à uwar a sə cəce awan aday â san anan nà, â cəce pə mbaz anahan wa agay. Anga, dō uwar a kə jak 'am à man sə ahalay nga su dō a Yesu ahay nà, wita nə lelibay.

³⁶ Abay kwanay kə jilen nà, 'Am a Mbərom a

dazlan ahay nə àga kwanay wa daw? 'Am a Mbərom a a dazlek ayak nà, àga kwanay dəkdek cəna coy daw? ³⁷ Kak dowan inde à wulen a kwanay a bayak nà, winen kə njadak mægala sa man anan 'am a Mbərom anà dō ahay, kabay kə njadak mægala sə Apasay a Mbərom hinen nà, à san way inde kərtek aday: Way uno a sə vindek ikwen ayak a anan nà, sə duko anan nə Bahay a mənuko awan. ³⁸ Kak dowan a kə sənək anan matanan bay nà, Mbərom dukwen i san a winen bay re.

³⁹ Natiya awan, mərək uno ahay, rəzlen anan à nga wa sa njad mægala sa man anan 'am a Mbərom anà dō ahay. Aday kə gifen anan 'am anà dō sa ja 'am ta 'am su kon aday ta san bay ataya bay re.

⁴⁰ Aya əna, gen anan way ahay fok nə tə cəved aya awan, bina tə hoyohoyo bay.

15

Yesu Almasihu nà, kə slabakak ahay à məkə wa

¹ Mərək uno ahay, nen apan ni mak ikwen anan ayak à nga inde nà, ləbara mugom a nen sə dəkək ikwen anan ata awan. Kwanay dukwen, kə dəfen apan nga, aday kə ngizlen uda saray lele re.

² Ləbara mugom a mbala a kwanay sa daf apan nga ata nà, sa tam kwanay nə winen awan, kak kə bənen anan kawa anuno sə dəkək ikwen anan nà, na. Kak matanan bay cəna, adaf nga a kwanay kə tərək way kəriya awan.

³ Way a nen a sə tətakay ahay ata nà, na jak ikwen anan nə winen a re. Way ata nà, nga sa 'am lele a sə zalay azar aya awan. Yesu Almasihu nà, kə məkək anga ines a mənuko ahay. Kawa

ana Deftere a Mbərom sa ja nà, a təra nə matanan acəkan. ⁴Pə dəba wa nà, ta la anan à məke, aday pə luvon maakan anahan a nà, Mbərom a slabakay anan ahay à məke wa. A təra dukwen kawa ana Deftere a Mbərom sa ja apan ata re. ⁵Pə dəba anahan a wa nà, kà kak anan zek anà Piyer, aday kà kak anan zek anà do maslan anahan azar aya re. ⁶Pə dəba wa asa, kà kak anan zek anà do anahan ahay sə zalay səkat dāra à alay kərtek a inde. Alay avan ana do ataya hənà nà, tinen inde tə sifa mba, əna azar aya nə tə məcak. ⁷Pə dəba wa, kà kak anan zek anà Yakuba, aday anà do maslan anahan ahay fok re.

⁸Pə dəba a tinen a wa fok, a ndav anan ta su ko zek i nen ite re. Ata nen nə tərak kawa wan ma may amama pə kiya cuwbe ata awan. ⁹Ayaw acəkan, nen nə tərak kawa wan gudar a à wulen su do maslan ahay inde, na slak tədə aday ti ngumo do maslan a bay, anga nen na gak anan ahay alay tu do a Yesu ahay tə mindel. ¹⁰Aya əna, tə winen ata təke nà, hənà Mbərom kà gak uno sumor sə təra nen do maslan a Yesu ata kutok. Sumor anahan su go ata nà, kə tərak way kəriya bay, anga kə varak uno məgala sa ga mer su way lele aya sə zalay do maslan a azar ataya fok. Tə didek a nà, sa ga mer su way a lele ataya nà, nen bay. Sa ga nà, sumor a Mbərom a su go ata awan. ¹¹Natiya kutok, kwa à ga nə nen, kwa à ga nə do azar aya awan, awan inde kə mbədahak ibay. Manay a fok mə wazay a nà, ləbara mugom a mbala ana kwanay sa daf apan nga ata kərtek awan.

Mbərom i slabakay anan ahay do ahay à məke wa

12 Manay nà, ma jak ikwen anan tə dīdek awan, Mbərom nà, kə slabakak anan ahay Yesu Almasihu à məke wa. Aka aday, do a kwanay azar aya ta wa, do ma mac aya ti slabakay ahay bay ata nà, kəkəma asa anaw? 13 Kak abay do ma mac aya ti slabakay ahay bay kawa ana tinen a sa ja ata nà, Yesu Almasihu dukwen kə slabakak ahay sabay cukutok daw? 14 Kak abay Yesu Almasihu kə slabakak ahay sabay ata nà, wita ma ya nga sa ma a manay sə dakay anan 'am a Mbərom asa anaw? Aday dukwen, ata kə dəfen nga nə pa 'am lele mba re daw? 15 Kak abay do ma mac aya ti i slabakay ahay à məke wa bay nà, Mbərom kə slabakak anan ahay Yesu bay re. Ata manay mə gədak mungwalay pə Mbərom ta sa jəka, Mbərom kə slabakak anan ahay Yesu Almasihu à məke wa bidaw? 16 Kak do ma mac aya ti slabakay à məke wa bay nà, ata Yesu Almasihu kə slabakak ahay à məke wa bay re ba? 17 Kak Yesu Almasihu kə slabakak ahay bay, kə dəfen nga həna nə pa maw? Aday Mbərom dukwen kə pəsek ikwen anan ines a kwanay ahay bay re ba? 18 A nan sa ja kutok nà, do sa dəf nga pə Yesu Almasihu ahay aday tə məcak ata nà, tinen tə lizek pa sə viyviya cukutok daw? 19 Kak də dəfan ide anà Yesu Almasihu, anga aday à mak uko zek pə anjahay a mənuko həna pə daliyugo a anan dəkdek nà, ata wita nə yimuko zek a nuko, bina da ga i zek wa zal do ahay fok.

20 Tə dīdek a nà, Yesu Almasihu kə slabakak ahay à məke wa acəkan. Winen nà, kə lahak sə slabakay ahay à məke wa. Aslabakay anahan à məke wa ata nà, a dakay anan nə, do a azar aya ti i slabakay

ahay ite re. ²¹ Amac a nay pə daliyugo nà, anga dō kərtek. Aday dō ahay ti slabakay ahay à mæke wa dukwen, anga dō kərtek re. ²² Matanan, dō ahay fok ta mac, anga tinen a fok zahav ana Adama. Aday dō ahay fok ti njad sifa, anga Almasihu. ²³ Dō ahay ti slabakay à mæke wa nà, kawa ana Mbərom a sə lavan atan anan zek ata awan: Almasihu kə lahak sə slabakay ahay, aday à luvon anahan a saa may ata inde nà, dō anahan ahay fok ti i slabakay ahay re. ²⁴ Pə dəba anahan a wa nà, Yesu i lize anan mægala sə apasay lelibay aya fok, tə bahay a tinen ahay fok, aday pi zek tə mægala sə bahay ahay pə daliyugo fok re. Pə dəba a sə lize way ataya wa fok nà, daliyugo i ndav, aday Yesu i man anan bahay anahan à alay inde anà Bəbay anahan Mbərom kutok.

²⁵ Kawa sa ja nà, Yesu Almasihu á ga bahay hus pə ana Mbərom saa mbakan anan dō manidə anahan ahay fok à alay inde. ²⁶ Dō manidə mədakwidok a aday Yesu i sa lize anan ata nà, Amac. ²⁷ Deftere a ja matanan, a wa: «Mbərom a mbakan anan way ahay fok à alay inde.*» Kə sənən zle asanaw, kak Deftere kà jak «way ahay fok» ata nà, Mbərom a dō sə mbakan alay pə way ahay wa fok ata, winen a nà, uda ibay. ²⁸ Matanan, Yesu kə njadak mægala sa ga bahay pə way ahay fok nà, winen a dukwen, Bəbay anahan Mbərom i ga apan bahay ite re. Natiya awan, Mbərom i ga bahay kwa pə ma fok tembərəzem kutok.

²⁹ Bayiken pə dō ahay aday ta taa ga baptisma anga dō ma mac aya ata aday. Ta ga matanan nà,

* **15:27** Ca pə Jabuura 110.1.

angamaw? Kak abay dō ma mac aya ti slabakay ahay sabay ata nà, ta ran mindel ì zek pa maw? ³⁰ Aday asa, manay hēna dukwen, kak abay dō ma mac aya ti slabakay à mæke wa sabay ata nà, ma ga dæce ndelem ndelem a anan sasidew ata nà, angamaw? ³¹ Sēnen apan lele, mærak uno ahay, nen nà, kēla siwa fok amac a daf nen pa 'am wa nē pædan. 'Am uno sa jak ikwen ata nà, dīdek awan, kawa 'am uno sa ja: Nē taslak mivel tē kwanay bayak awan, anga kwanay kē jipen tē Bahay a nuko Yesu Almasihu ata awan. ³² Dō ahay ta gak alay ti nen bayak a à Efesus. A ga nē kawa ma vad zek tē zizœk ahay. Aday kak abay na ga matanan anga sa njad zay pē daliyugo a anan nà, ni njad anan magwagway wuraw? Kak abay dō sē mæke ahay ti slabakay ahay sabay, ata nà, pærahuko anan azar anà jike sa 'am a inde hēna bidaw? A wa: «ŋga puko panan a mænuko, aday suko panan a mænuko, anga luvon sē sidew nà, anà mænuko sabay.†»

³³ Anga nan kutok, dōwan â njak a nga anahan bay. Kuwaya kē njahak pē kærtek a tu dō sē huwan ahay cēna, huwan a tinen ata i zəvan. ³⁴ Kê viwen anan nga ì zek ahay bay! Kī gen ines bay. Na ca apan nà, dō ahay inde à wulen a kwanay ta san Mbærom bay. Na ja matanan aday waray â gak ikwen.

Di i slabakay ahay à mæke wa nà, ti zek wuraw?

³⁵ Hinahibay dō inde i cæce: «Dō ahay ti i slabakay ahay à mæke wa nē kækəməw? Aday ti i slabakay ahay nē ti zek wura asa anaw?» ³⁶ Dōwan

† 15:32 Ca pē Esaaya 22.13.

kà sak a cəce matana nà, wita dō mindel awan! Da san apan zle, zahav sə way iken sa casl ata, si ki larak anan ayak à məke inde aday, bina awan inde i hay ahay ibay. ³⁷ Aday zahav sə way iken sa casl anan ata, kwa á ga nə ndaw, kwa á ga nə zahav sa ma sa ma fok cəna, ka casl nà, wan sə way ata awan, bina daslam anahan a bay! ³⁸ Əna Mbərom a har anan daslam a ma ha ata, kawa sa zlan à nga. Wan sə way ahay cara cara ta har dükwen, tə daslam a tinen ahay cara cara re.

³⁹ Way tə sifa aya fok, zek a tinen aya cara cara re. Zek su dō zənzen aya awan, winen cara, zek sə gənaw ahay, winen cara, zek sə məvuhom ahay, winen cara, aday zek sə kələf ahay dükwen, winen cara re. ⁴⁰ Way mə ndakay aya à mburom tə way mə ndakay aya pə daliyugo nà, arəba a tinen aya nə cara cara. ⁴¹ Adav ana pac nə cara, adav ana kiya dükwen cara, aday adav ana mawuzlawazl ahay ite, cara re. Aday kwa mawuzlawazl ataya dükwen, adav a tinen aya ta gad 'am pi zek ahay wa re.

⁴² I təran anà dō saa slabakay ahay à məke wa ataya dükwen matana re. Zek su dō, dō ahay sa lak ayak à məke kawa zahav sə way ata nà, i wuslay à məke à man ata awan. Əna zek a aday Mbərom saa slabakay anan ahay à məke wa ata nà, i wuslay itəbay. ⁴³ Zek su dō, dō ahay sa lak ayak à məke ata nà, way kəriya awan, əna zek a aday Mbərom saa slabakay anan ahay ata nà, winen tə mazlaḅ awan. Zek ma lak ayak à məke ata nà, winen bəle awan, əna zek su dō saa slabakay ahay ata nà, winen məgala awan. ⁴⁴ Zek ma lak ayak à məke ata nà, winen zek sə daliyugo a anan, əna zek su dō saa

slabakay ahay à mæke wa ata ite nà, winen zek sə uho saa nay ahay pa 'am ata awan.

Kak zek sə daliyugo a anan inde cukutok ata nà, zek sə uho saa nay ahay ata dukwen, i ga inde re. ⁴⁵ Deftere a Mbərom a wa: «Adama do mama'am ata nà, winen do tə sifa awan.†» Aday kutok, Yesu Almasihu do sa nay à man a Mbərom wa ata nà, winen do sə varan sifa anà do ahay. ⁴⁶ Sə lahay aday nà, zek sə uho saa nay ata bay, əna zek sə daliyugo a anan, aday zek sə uho saa nay ahay ata a nay pə dəba wa kutok. ⁴⁷ Adama nà, mə ndakay a tə yugo. A nay à daliyugo a anan wa. Əna Yesu Almasihu kutok nà, winen a nay ahay à man a Mbərom wa. ⁴⁸ Do sə daliyugo a anan aya nà, zek a tinen kawa zek mbala ana Adama ata awan. Matana re, do saa njahay pə cakay a Mbərom ahay, zek a tinen i ga kawa zek mbala ana Yesu Almasihu ite re. ⁴⁹ Həna nà, mənuko da ga minje tə Adama, do mə ndakay a tə yugo ata awan. Aday azanan dī i ga minje tə Yesu, do sa nay ahay à man a Mbərom wa ata awan.

⁵⁰ Mərak uno ahay, na jak ikwen ayak həna: Do zənzen a nə, i mba apan sa zla à bahay a Mbərom saa nay ata inde ti zek sə daliyugo a anan bay. Zek aday a wuslay ike ata nà, i mba apan sə njahay pə cakay a Mbərom pa sə viyviya bay re.

⁵¹ Pəken sləmay aday, u no sə dakak ikwen anan way a Mbərom mi dər a inde. Mənuko fok dī mac kəzlek bay, əna mənuko fok, zek a mənuko i mbəda zek hinen. ⁵² Way ata i təra nà, ma kərtek kawa ambəcək ide ca. I təra à alay a məzləzlilen i dakay anan andav ana daliyugo ata awan. Məzləzlilen

† 15:45 Ca pə Laataanooji 2.7.

ata kà fak zek nà, do ma mac aya ti slabakay ahay ti zek a aday winen i wuslay itabay ata awan. Ata mənuko do tə sifa aya dukwen, Mbərom i mbədəhak uko anan zek ite re. ⁵³ Ayaw, i təra matanan, anga zek aday a wuslay ike ata nà, â mbədə zek hinen aday winen a wuslay itabay ata kutok. Matana re, zek aday a mac ike ata nà, â mbədə zek hinen aday winen a mac itabay ata kutok re. ⁵⁴ A alay a aday zek sa mac aday a wuslay ike ata kə tərak zek sa mac bay aday i wuslay itabay ata kutok nà, ata way a Deftere a Mbərom sa ja apan ata i təra kutok, a wa:

«Mbərom kə mbasak pə Amac, kə lizek anan pa sə viyviya awan. §»

⁵⁵ «Iken Amac, məgala anak a aha kutok anaw?

Iken Amac, məgala anak a sa vad do ata, aha kutok anaw?*

⁵⁶ Amac a njad məgala pə do ahay nà, anga ines a tinen ahay. Aday məgala ana ines ite nà, a nay à Tawrita wa. ⁵⁷ Aya əna, ngəruko anan anà Mbərom adəka, anga kə varak uko anan məgala sə mbasay pə Amac, tə alay a Bahay a mənuko Yesu Almasihu.

⁵⁸ Anga nan kutok, mərak uno ahay, ngizlen saray lele, kâ si yen nga bay. Gen anan nga anà mer su way a Mbərom kwa siwa fok, anga kə sənən apan zle, ayanga a kwanay i mer su way ana Bahay a mənuko Yesu inde ata nà, i təra kəriya bay.

§ 15:54 Ca pə Esaaya 25.8. * 15:55 Ca pə Hose'a 13.14.

16

Acakal way anga sa man zek anà do a Yesu ahay à Urəsalima

¹ Həna asa, pa 'am sə acakal way anga sa man ayak zek anà do a Yesu ahay à Urəsalima ata nà, kwanay nà, gen kawa anuno sa jan anà do a Yesu ahay à Galatiya ata awan. ² Pac sə Zlaba ahay fok cəna, kuwaya â zəba dala kawa anahan sə lavay a zek ata, aday â daf anan cara. Bina, dowan â sa ba nen ni zlak ayak aday ata saa cakal bay. ³ Na sak a dəzlek ayak nà, ni varan dərəwel à alay inde anà do a kwanay a saa walay ataya awan, ni slan atan tə dala ata à Urəsalima. ⁴ Kak na cak apən tədə nen a ta nga uno nà zla nà, mi zla jiga tu do ataya awan.

Man ana Pol saa zla ataya awan

⁵ Ni zlak ayak àga kwanay nà, tə daliyugo sə Makedoniya, anga u no sa zla tə wulen su doh a tinen ahay saa can atan ayak ide. ⁶ Izəne, ni njahay àga kwanay mənjoek, izəne à alay sa mad fok ni njahay àga kwanay. Aday à alay uno saa slabak àga kwanay wa ata nà, ki i men uno zek tə dala sə cəved. ⁷ Na zlak ayak àga kwanay dukwen, u no saa zla way uno bəse bay. Kà zlak anan à nga anà Mbərom nà, ni njahay tə kwanay zərat lele àga kwanay kutok. ⁸ Əna ni njahay à Efesus tamak hus pə azar uko sə Pentekosta, ⁹ anga Mbərom kə təbak uno cəved sa ga mer su way məduwen a à man a anan. Aday do manide ahay inde bayak a re.

¹⁰ Kak Timote kə dəzlek ayak à wulen a kwanay nà, təmihen anan lele anga aday â zlan à nga sə njahay à mamasl a kwanay, bina a ga mer su way a Mbərom, Bahay a mənuko, nə lele kawa nen

awan. ¹¹ Matanan, dōwan â sa kəfey anan bay. Men anan zek adəka tə dala sə cəved. Ata aday i mbəsak kwanay tə zay, i dəzley à man uno dukwen lele aday tə zay a re. Bina, manay tə mərak ahay à man a anan, manay apan mi ba anan.

¹² Mərak a mənuko Apolos nà, na gak anan kem aday tâ zlak ayak pə kərtek a tə mərak azar aya awan, əna a ngam həna fan bay. Aya əna, azanan pa 'am dukwen, kə njadək cəved a nə, i zlak ayak kutok.

Andav sa 'am ahay

¹³ Ben lele, rəzlen à nga wa sə pərahan azar anà Mbərom nə lele. Kê pəken anan zlawan i zek ahay bay, kê viren anan bəle anà mivel a kwanay ahay bay. ¹⁴ I mer su way a kwanay sa ga ahay fok cəna, sənen zek ahay.

¹⁵ Mərak uno ahay, kə sənen Sitifanas tu dō su doh anahan ahay zle fok. Sa lah sə təma sə pərahan azar anà Yesu pə daliyugo sə Akaya nà, tinen. Tə varak anan nga a tinen anà Mbərom anga aday tâ man zek anà dō a Yesu ahay. Matanan, na gak ikwen kem nà, ¹⁶ dəfen anan apan anà zahav su dō matanan ataya awan. Dəfen anan apan anà dō sa ga mer su way tə məgala kawa tinen ataya a re.

¹⁷ Nə taslay mivel bayak a jiga nà, anga atə Sitifanas tə Fortinatus tatə Akayus ta nak ahay à man uno. Ta nak su mo zek à yime ana kwanay inde. ¹⁸ Tə bənak uno mbac lele kawa ana tinen a sə bənak ikwen anan mbac ata re. Zahav su dō ataya nà, bənen atan à 'am wa nə lele.

¹⁹ Dō a Yesu ahay sə halay nga pə daliyugo sə Aziya kwa aha fok, ta jak ikwen ayak 'am. Atə Akilas tə Pəriskila pi zek tu dō a Yesu sə halay nga

àga tinen ataya fok ta jak ikwen ayak 'am lele, anga kwanay a fok kə jipen nə pə sləmay a Bahay a nuko Yesu a kərtek. ²⁰Do a Yesu ahay à man a anan fok ta jak ikwen ayak 'am. Jen anan 'am ì zek ahay lele re.

²¹Nen Pol, na jak ikwen ayak 'am. Nə vindek ayak 'am a anan nà, tə alay uno awan.

²²Kak dōwan a nə a pəlay Bahay a mənuko Yesu bay cəna, Mbərom â tahasl anan. *Marana ta*, Bahay a mənuko â nay! ²³Bahay a mənuko Yesu â gak ikwen sumor anahan. ²⁴Kwanay a fok, do sə mível uno aya awan, anga də japay fok dukwen pə Yesu Almasihu awan.

Aḅan 'am wiya awan
New Testament in Mbuko (CM:mqb:Mbuko)

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbuko

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mbuko

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
85377c5a-ee2b-5540-a6b5-8f8a5a729092